Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

ЛіМ Літаратура і мастацтва

ISSN 0024-4686

№ 6 (4806) 13 лютага 2015 г.

Фота Кастуся Дробава

Намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігар Бузоўскі, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Лілія Ананіч і намеснік кіраўніка Кітайскай дзяржаўнай адміністрацыі радыё, кіно і тэлебачання, намеснік кіраўніка дзяржаўнага ўпраўлення па справах аўтарскага права Янь Сяахунь урачыста адкрываюць кніжны форум.

Кніжныя масты сяброўства

У сталіцы распачала працу XXII Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш. Выставачны павільён «БелЭкспа» сёлета прымае рэкордную колькасць замежных гасцей: удзельнікамі кірмашу сталі выдаўцы і пісьменнікі з 28 краін. У якасці ганаровага госця форуму выступае Кітай, а Цэнтральным экспанентам стала Расія.

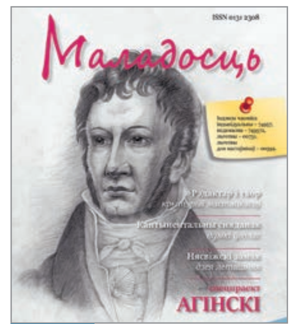
Але не толькі новай прапіскай (выстаўка ўпершыню праходзіць у адміністрацыйным павільёне па праспекце Пераможцаў, 14) і колькасцю ўдзельнікаў значнае гэтае свята кнігі. Так, у межах кірмашу прайшоў I Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час», у якім удзельнічалі творцы з 16 краін. Арганізатарамі гэтай значнай культурнай падзеі сталі Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Саюз пісьменнікаў Беларусі і Выдавецкі дом «Звязда». У дні форуму таксама адбылося ўзнагароджанне пераможцаў 54-га Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі» па выніках працы ў 2014 годзе.

Ва ўрачыстай цырымоніі адкрыцця форуму ўзялі ўдзел шаноўныя госці: намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігар Бузоўскі, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, міністр інфармацыі краіны Лілія Ананіч і намеснік кіраўніка Кітайскай дзяржаўнай адміністрацыі радыё, кіно і тэлебачання, намеснік кіраўніка дзяржаўнага ўпраўлення па справах аўтарскага права Янь Сяахунь. Шчырыя словы на адрас форуму і яго ўдзельнікаў у сваім прывітальным слове выказаў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка.

Падчас выступлення Лілія Ананіч падкрэсліла:

— У гэтыя дні Мінск знаходзіцца ў цэнтры ўвагі сусветнай супольнасці. Тут адбываюцца значныя падзеі сусветнай палітыкі. А ў сценах выставачнага комплексу сабраліся кнігавыдаўцы з 28 краін, каб яшчэ раз падкрэсліць, што кніга заўсёды застаецца мастом сяброўства, мастом садружнасці. Нам вельмі прыемна, што сёлета ганаровым госцем кніжнага форуму стала краіна — наш стратэгічны партнёр — Кітайская Народная Рэспубліка. Якраз напярэдадні адкрыцця выстаўкі быў падпісаны мемарандум аб супрацоўніцтве паміж Галоўным дзяржаўным упраўленнем па справах прэсы, выдавецтваў, радыёвяшчання, кінематаграфіі Кітая і Міністэрствам інфармацыі Беларусі аб перакладзе і выданні класічных літаратурных твораў Кітая і Беларусі ў 2015 — 2020 гадах. Думаецца, гэтае міжнароднае пагадненне будзе садзейнічаць з'яўленню новых выдатных кніжных праектаў. Вельмі важная тэма кірмашу — 70-годдзе Вялікай Перамогі, якое будзем адзначаць сёлета. Многія імпрэзы ў праграме форуму прысвечаныя менавіта гэтай знакавай даце.

Чытайце на стар. 2 ▶

6 Рэха святочных салютаў

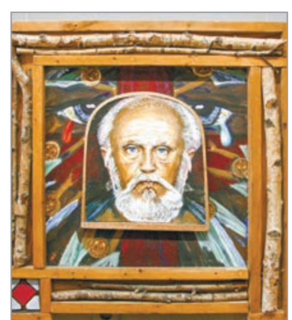
9 Стварацъ новую паэзію

13 Мода на графічны дызайн

15 Гісторыя сына палка

16 Летапіс творцы

Кніжныя масты сяброўства

Заканчэнне. Пачатак на стар. 1.

Калі для аматараў добрай літаратуры кніжная выстаўка — сапраўднае свята, то для пісьменнікаў форум — няпросты экзамен. Менавіта такую думку выказаў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец. Ён зазначыў:

— Падчас кніжнага форуму пісьменнікі прадстаўляюць свае творы самай шырокай публіцы, а гэта вельмі складаная праца. Мы таксама маем магчымасць пабачыць вынікі творчай дзейнасці калег з іншых краін. Таму выстаўка заклікае аўтараў часцей быць самакрытычнымі, назіраць за поспехамі іншых аўтараў, старацца працаваць лепш. Вельмі важна, што сёлетні форум па адной з галоўных тэм сугучны з 70-годдзем Перамогі. Творы пра вайну сёння вельмі запатрабаваныя. 12 пісьменнікаў — сяброў нашага саюза важалі, і мы з задавальненнем прадстаўляем іх кнігі на стэндах.

Натуральна, яшчэ не ўсе важныя выставачныя імпрэзы адбыліся, але ўжо цяпер можна зрабіць некаторыя высновы, вылучыць самыя адметныя рысы кніжнай выстаўкі. Звернемся спачатку да стэнда Ганаровага госця форуму — Кітая. Перадусім уражвае маштаб прадстаўлення кнігавыдання краіны: на плошчы ў 400 квадратных метраў змясцілася 5 тысяч выданняў. Звярнулі ўвагу арганізатары і на кніжную культуру, старажытнае мастацтва вырабу паперы. Так, проста на вачах наведвальнікаў майстар-графік аддрукоўваў копіі «Карты чатырох прыгажунь» — самай ранняй сярод існуючых дэкаратыўных гравюр Кітая. Яна была надрукавана ў XII стагоддзі, а не так даўно Кітайскі музей паліграфіі ўзнавіў друкавальную дошку з выкарыстаннем драўніны старажытнай дзікай грушы і тэхналогіі ручнога гравіравання. Адметна, што пры аддрукоўцы тушшу новых копій гравюры выкарыстоўваецца і спецыяльная «тысячагадовая папера», выробленая па тэхналогіі 2000-гадовай даўніны. Яна мяккая і гнуткая, не псуецца нават пасля складвання.

У ліку важных рыс форуму — і актыўнае выкарыстанне тэхнічных сродкаў. Так, на некаторых стэндах можна пабачыць кніжныя інфакіёскі, паглядзець ролікі на экране ці сфатаграфавацца з папулярным героем кнігі. Для таго каб перанесці чытача ў свет кніг, выкарыстоўваюцца і незвычайныя прадметы. Так, Замкавы комплекс «Мір» на сваім стэндзе дае магчымасць зазірнуць у Сярэднявечча — пабачыць сапраўдны шлем рыцара.

Гэта далёка не ўсе цікавосткі кірмашу. Выставачныя імпрэзы працягваюцца да 15 лютага, а ўваход на кніжны кірмаш бясплатны. Спяшайцеся!

Марына ВЕСЯЛУХА

Фотапозірк

Фота Кастуся Дробава

Дэлегацыя пісьменнікаў, гасцей XXII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, падчас форуму наведала Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Сустрэча з кітайскімі пісьменнікамі

Напярэдадні адкрыцця XXII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу адбылася сустрэча з пісьменнікамі краіны ганаровага госця — Кітайскай Народнай Рэспублікі. А Лай, Сі Чуань, Лаа Ма і Сю Цзэчэнь распавялі пра першыя ўражанні ад краіны і адказалі на шэраг пытанняў пра сучаснае жыццё Кітая — літаратурнае і не толькі.

Фота Кастуся Дробава

Кітайскія пісьменнікі (злева направа): Сі Чуань, Сю Цзэчэнь, А Лай, Лаа Ма.

Так, А Лай адзначыў, што перад прыездам у Беларусь мала ведаў беларускую літаратуру, але з творчасцю Васіля Быкава знаёмы добра. Увогуле, падчас існавання СССР кітайскія чытачы вельмі цікавіліся савецкай літаратурай, і яна моцна паўплывала на развіццё кітайскай, але ў гэтым сёння бачацца і мінусы: цяпер складана размежаваць літаратуры паводле «нацыянальнасці».

Сі Чуань як паэт зацікаўлены паэзіяй Беларусі і перакладам лепшых — і найцікавейшых — яе ўзораў на кітайскую мову.

Збольшага сучасныя кітайскія пісьменнікі пішуць пра жыццё сучаснага грамадства. Самы малады пісьменнік з кітайскай дэлегацыі Сю Цзэчэнь з'яўляецца аўтарам рамана пра моладзь пакалення 1990-х. Як ён патлумачыў, за апошнія трыццаць гадоў Кітай змяніўся вельмі моцна, праз што паміж пакаленнямі ўзнікае шмат непаразуменняў, і тэма моладзі набывае асаблівае значэнне.

Драматычны тэатр у Кітаі знаходзіцца пад уплывам Захаду, ставяцца пераважна заходнееўрапейскія п'есы. Тэатраў у Пекіне вельмі шмат, хоць сам горад невялікі. Моладзь актыўна піша п'есы і сама іх ставіць, так што моладзевы тэатр развіваецца бурна. Але опера ўсё адно карыстаецца большай папулярнасцю.

Сучаснае кітайскае кіно часта грунтуецца на літаратурным матэрыяле. А Лай распавёў, што і яго творы не раз рабіліся асновай для кінакарцін і тэлесерыялаў.

Пра стасункі крытыкаў і пісьменнікаў нашыя госці сказалі толькі, што адносіны гэтыя могуць быць як цёплыя, так і не вельмі, і сярод крытыкаў у пісьменнікаў бываюць і сябры, і ворагі. Самі аўтары часта пішуць рэцэнзіі на творы сваіх калег — аднак рэцэнзіі гэтыя звычайна адрозніваюцца большай мяккасцю і спагадлівасцю.

Што да ўражанняў ад Беларусі, самым першым і самым моцным стаў мароз. Наступнае — прыгажосць Мінска. Пры тым, што многае нагадвае пра СССР, Мінск успрымаецца выключна як беларускі горад.

Пагаварыўшы пра славутыя мясціны Беларусі, госці прыгадалі Брэсцкую крэпасць, гісторыя якой у Кітаі шырока вядомая (многія бачылі пра яе фільм). У адказ яны параілі наведаць Пекін, але папярэдзілі, што людзей там даволі многа.

Як вядома, на выстаўцы падпісаны Мемарандум пра супрацоўніцтва ў галіне перакладу і выдання класічных літаратурных твораў Кітая і Беларусі, на які кітайскія пісьменнікі ўжо цяпер ускладаюць вялікія надзеі. Таксама яны выказалі спадзяванне на шырокія знаёмствы з беларускімі выдаўцамі.

Наста ГРЫШЧУК

Кансерватары і хуліганы

Напэўна, супрацоўнікі рэдакцыі кожнага літаратурна-мастацкага выдання мараць, каб іх газета ці часопіс мелі значную вагу ў свеце пісьменнікаў і чытачоў. Змяніць сістэму прысуджэння прэміі, паўплываць на папулярнасць кнігі, быць камертонам густу… Мары? Ды не. Я зараз назаву выданне, праца якога, нават ва ўмовах панавання рынку, можа лічыцца ўзорнай, а ўплыў на чытача — амаль неверагодным. Гэта «Литературная газета». Пра добрую і кепскую літаратуру, кансерватызм і хуліганства на газетных палосах, а таксама пра тое, чаму небяспечна чытаць дрэнныя кнігі, мы гутарым з галоўным рэдактарам гэтага ўжо амаль легендарнага выдання, пісьменнікам Юрыем Паляковым. Адметна, што Юрый Міхайлавіч — госць XXII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу.

— А ці можна ўсё ж упэўнена сцвярджаць, што «Литературная газета» ўплывае на густы чытачоў? І ў цэлым, хто ваш чытач?

— Мы вельмі моцна ўплываем на густы, бо наша выданне адрасаванае перадусім чытачам філалагічных, гуманітарных прафесій. Нас чытаюць настаўнікі, выкладчыкі ВНУ, журналісты, якія працуюць з гуманітарнай тэматыкай, мастацтвазнаўцы. Таму тыя ідэі, думкі, ацэнкі, што мы даём, рэтранслююцца вельмі шырока. Мне часам кажуць, што наш наклад — няпоўныя сто тысяч, а ў газеты «Московский комсомолец» — паўмільёна, я пагаджаюся. Але справа ў іншым. Калі мы публікуем артыкул, дзе прапануем новы погляд на гістарычную падзею ці новае прачытанне літаратурнага твора, то гэтую думку праз выкладчыкаў, журналістаў, якія нас чытаюць, будуць ведаць некалькі мільёнаў чытачоў — ужо іх студэнтаў, вучняў. А калі студэнт прачытае нешта пра Філіпа Кіркорава ў папулярнай газеце, каму ён пойдзе пра гэта расказваць? Нікому. Думкамі пра нашы артыкулы можна смела дзяліцца. Мы ўплываем і на запатрабаванасць кніг: тыя выданні, на якія мы змяшчаем рэцэнзіі, выклікаюць цікавасць, і наадварот: тэксты, апублікаваныя ў рубрыцы «Литпрозектор», дзе мы распавядаем пра кнігі — лаўрэаты розных прэмій, даём ім аб'ектыўную ацэнку, могуць значна пахіснуць поспех выдання.

— Якія крытэрыі добрай літаратуры вы прывіваеце чытачу? Якая літаратура для вас безумоўна добрая?

— Справа ў тым, што ва ўсіх відаў дзейнасці ёсць пэўны прафесійны канон. Я заўсёды прыводжу такі прыклад: калі ў вас няма голасу, вы спяваеце ў сям'і за сталом. Гэта нармальна! Так, я таксама спяваю. Але калі вы з такім жа голасам хочаце выйсці на сцэну Вялікага тэатра? Гэта ж смешна! У оперы гэта разумеюць, а ў літаратуры — не. Існуе такое паняцце, як «літаратурны талент», якое ўключае тры складнікі: вербальную адчувальнасць (гэта як у спевака слых і голас: калі чалавек не адчувае семантыку слова лепш, чым многія, ён не можа быць пісьменнікам); сацыяльную адчувальнасць і маральную адчувальнасць. Праблема сучаснай літаратуры заключаецца ў тым, што яе ствараюць людзі, якія не маюць такіх здольнасцей. Калі ў оперы і балеце пры адсутнасці неабходных уменняў чалавека нават на сцэну не выпусцяць, то ў літаратуры такі аўтар да публікі выходзіць.

Чытайце на стар. 10 ▶

Пад цёплы вечар

Вечарына «Метэазводка: вецер усходне-заходні», прысвечаная творчасці аўтараў інтэрнэт-партала Textura.by, галоўны рэдактар якога — Андрэй Фаміцкі, адбылася ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі.

Назва імпрэзы сімвалічная: тут прадставілі сваю творчасць паэты з Масквы, Мінска і Брэста: Уладзімір Глазаў, Віктар Жыбуль, Алесь Емяльянаў-Шыловіч, Ірына Карэніна, Яўген Бясчасны і спецыяльны госць з Масквы Андрэй Пермякоў. Кожнага з іх вылучае адметны творчы почырк, манера пісьма.

Уладзімір Глазаў — супрацоўнік рэдакцыі газеты «Брестский курьер», аўтар паэтычнай кнігі «Час уласны» (2013). Яўген Бясчасны — ураджэнец Севастопаля, цяпер жыве ў Брэсце. Выпускнік брэсцкага ліцэя № 1 імя А. С. Пушкіна, студэнт МДЛУ. Віктар Жыбуль — паэт, перакладчык, аўтар шэрагу паэтычных зборнікаў. Алесь Емяльянаў-Шыловіч — аўтар паэтычнага зборніка «Парасонечнасць». Ірына Карэніна — выпускніца маскоўскага Літінстытута імя М. Горкага, паэтэса, публіцыст, сябар Саюза пісьменнікаў Расіі ды Саюза журналістаў Расіі, аўтар 6 кніг вершаў. Андрэй Пермякоў — выпускнік Пермскай дзяржаўнай медыцынскай акадэміі, паэт, празаік, літаратурны крытык, аўтар кнігі вершаў «Сусьедняя вобласть» (Санкт-Пецярбург, 2013).

«Вецер усходне-заходні» ў гэты зімовы вечар быў лёгкім, цёплым і натхняльным. Галоўную задачу партала Textura.by — стварыць крэатыўнае асяроддзе, неабходнае аўтарам як паветра, — падчас імпрэзы атрымалася выканаць на ўсе сто!

Яна ЯВІЧ

Шчырая песня

Ужо другі год на базе сталічнай публічнай бібліятэкі № 22 працуе літаратурны клуб «Шчырасць», у межах якога адбываюцца сустрэчы з пісьменнікамі і дзеячамі мастацтва.

Гэтым разам гасцямі свята дзіцячай кнігі «Святло дабрыні» сталі старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, паэт Міхась Пазнякоў ды астравецкі кампазітар і выканаўца, член Беларускага саюза музычных дзеячаў Аляксандр Якіменка.

На імпрэзу завіталі настаўнікі і навучэнцы пачатковых класаў сярэдніх школ № 25 і 161. Юныя чытачы пабачылі экспазіцыю кніг Міхася Пазнякова, пачулі расповед творцы пра сваю радзіму, любоў да роднай мовы, яго вершы і казкі. Школьнікі разгадвалі загадкі і атрымлівалі прызы ад аўтара.

Аляксандр Якіменка выконваў песні на словы Міхася Пазнякова: «Мяцеліца», «Артысты», «Матчына хата» ды інш. А Міхась Паўлавіч з задавальненнем паслухаў песню «Васільковае неба» ў выкананні вучаніцы 8 «В» класа СШ № 161, лаўрэата міжнародных конкурсаў вакалістаў і леташняга гарадскога конкурсу «Маладыя галасы» Наталлі Кебікавай.

Наталля ЯРАШЭВІЧ

Вярнуцца ў юнацтва

Днямі сябры, родныя, калегі віншавалі з юбілеем пісьменніка і журналіста Славаміра Антановіча. Лейтматывам святочнага вечара сталі ўспаміны пра незабыўныя гады юнацтва і маладосці творцы.

Славаміру Валяр'янавічу была ўручана вышэйшая ўзнагарода Саюза пісьменнікаў Беларусі — медаль «За вялікі ўклад у літаратуру». Да віншаванняў далучыліся пісьменнікі Наталія Касцючэнка, Іна Фралова, Андрэй Скарынкін, які выканаў некалькі песень на словы класікаў беларускай паэзіі.

У выкананні ўдзельніцы літаратурнага гуртка «Малінаўскія галасы» Маі Корсак прагучалі ўрывак з рамана «Чорны вір Нёмана» і лірычныя вершы з кнігі С. Антановіча «Вяртанне ў юнацтва». Свята аздобіла музыка ў выкананні цымбалістаў узорнага ансамбля «Калейдаскоп» сталічнай школы № 159.

Ганна СТАРАДУБ

Помнім герояў сваіх

Творчая сустрэча сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі Юрася Нератка (Юрыя Гарбачова) з членамі літаб'яднання «Натхненне» адбылася ў барысаўскім Палацы культуры.

Цяпер «натхненцы» рыхтуюць калектыўны зборнік вершаў да 70-годдзя Вялікай Перамогі. Укладальнік кнігі — Анатоль Мазгоў, рэдактар — Юрась Нератoк.

Падчас сустрэчы спадар Юрась правёў майстар-клас для членаў літаб'яднання, чытаў уласныя творы, свае вершы прадставілі і «натхненцы».

Шмат твораў у зборніку прысвечана героям Барысава і Барысаўшчыны, людзям, імёнамі якіх названы вуліцы горада. Блок вершаў Людмілы Малчанскай — «кніжачка ў кнізе», паводле выразу Юрася Нератка, — вялікая і адказная праца з музейнымі архіўнымі матэрыяламі. І ўсё дзеля таго, каб нашы нашчадкі ніколі не забываліся пра кошт Перамогі.

Лёля БАГДАНОВІЧ,
старшыня літаб'яднання «Натхненне».

«Сіндром» мастацтва

Легенда беларускага тэатральнага мастацтва, народны артыст СССР Расціслаў Янкоўскі, які ўвасобіў на сцэне і экране больш чым дзве сотні глыбокіх і яркіх вобразаў, стаў кумірам гледачоў, кінакрытыкаў і рэжысёраў, адзначыў 5 лютага сваё 85-годдзе. Юбілейны вечар прайшоў у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага, дзе акцёр праслужыў амаль шэсцьдзясят гадоў — і да гэтага часу яго імя можна ўбачыць у рэпертуары!

Гледачоў чакаў не чарговы спектакль, а шчыры маналог акцёра — струмень яго ўспамінаў. Расціслаў Янкоўскі падзяліўся абсалютна рознымі і вельмі цікавымі гісторыямі з жыцця — да слёз вясёлымі і крыху сумнымі. Словы артыста гучалі не толькі са сцэны, але і з архіўных відэаматэрыялаў — урыўкаў спектакляў, фільмаў, выступаў. Калектыў тэатра падрыхтаваў да юбілею пацешныя сцэнкі, дыялогі і музычныя замалёўкі, што стварыла святочную атмасферу.

«Аднойчы, падчас гастроляў адной Карагандзінскай трупы, я зайшоў за кулісы — і ўразіўся раздвоенасці, якая панавала там і на сцэне. Менавіта яна зрабіла на мяне, будучага акцёра, каласальнае ўражанне», — распавёў Расціслаў Янкоўскі. Адразу ж ён успомніў і свой акцёрскі дэбют, які адбыўся яшчэ ў школьныя гады — ролю маладога цыгана. «Сіндром мастацтва ў мяне быў з дзяцінства. Але калі б не стаў акцёрам, то быў бы... хірургам!» — прызнаўся мэтр.

З асаблівай цеплынёй расказваў творца пра Адэсу, дзе нарадзіўся, і той час, калі яго выхоўвала амаль адна бабуля, цудоўная жанчына, якая ўвесь час насіла пенснэ, часта размаўляла па-французску, вадзіла хлопчыка ў касцёл.

З днём нараджэння юбіляра павіншаваў Прэзідэнт Беларусі. Яго ліст падчас юбілейнага вечара зачытаў намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Ігар Бузоўскі: «За доўгія гады плённай працы Вы ўнеслі значны ўклад у скарбніцу духоўных каштоўнасцей беларускага народа, вызначылі напрамкі развіцця нацыянальнай культуры. Ваша прыхільнасць высокім маральным ідэалам, гэтак неабходным у сучасным, хутка зменлівым свеце, самааддане служэнне любімай справе з'яўляюцца арыенцірам для маладых артыстаў».

Прэм'ер-міністр Беларусі Андрэй Кабякоў у звароце да народнага артыста падкрэсліў, што «гледачы цэняць яго як вялікага майстра, які валодае рэдкім акцёрскім дарам і асабістым абаяннем — якасцямі, уласцівымі ўсёй дынастыі Янкоўскіх». Намеснік Старшыні Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу нашай краіны Анатоль Русецкі, у сваю чаргу, паднёс Расціславу Янкоўскаму найкаштоўнейшы падарунак — слуцкі пояс.

Цёплыя словы ў адрас юбіляра прагучалі таксама з вуснаў міністра культуры Беларусі Барыса Святлова, намесніка старшыні Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта Ігара Карпенкі.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь Аляксандр Сурыкаў назваў Расціслава Янкоўскага лекарам чалавечых душ і апорай культурнага моста паміж брацкімі народамі Расіі і Беларусі.

Марыя ВОЙЦІК

ЛіМ-каляндар

4 лютага — 500 гадоў з дня нараджэння Мікалая Радзівіла (мянушка Чорны; 1515, Нясвіж — 1565), дзяржаўнага і ваеннага дзеяча ВКЛ.

5 лютага — 85 гадоў з дня нараджэння Расціслава Янкоўскага, акцёра тэатра і кіно, народнага артыста Беларусі і СССР.

5 лютага — 80 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Чэрніка, паэта, педагога.

6 лютага — 65 гадоў з дня нараджэння Мікалая Гуршчанкова, мастака ў вобласці станковай графікі і жывапісу.

7 лютага — 65 гадоў з дня нараджэння Сяргея Трахімёнка, пісьменніка, сцэнарыста.

8 лютага — 205 гадоў з дня нараджэння мастака Івана Хруцкага (1810, г. п. Ула, Бешанковіцкі р-н, Віцебская вобл. — 1885).

11 лютага — 80 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Міколы Кусянкова.

12 лютага — 125 гадоў з дня нараджэння Казіміра Сваяка (1890, Астравецкі р-н, Гродзенская вобл. — 1926), пісьменніка, рэлігійнага і грамадскага дзеяча.

13 лютага — 310 гадоў з дня нараджэння Францішкі Уршулі Радзівіл. (1705 — 1753), першай жанчыны-драматурга ў ВКЛ, заснавальніцы Нясвіжскага тэатра Радзівілаў.

16 лютага — 90 гадоў з дня нараджэння Івана Навуменкі (1925, Васілевічы, Рэчыцкі р-н, Гомельская вобл. — 2006), народнага пісьменніка Беларусі, заслужанага дзеяча навукі Беларусі.

18 лютага — 100 гадоў з дня нараджэння Рыгора Ганцэвіча, мастака, карыкатурыста.

18 лютага — 80 гадоў з дня нараджэння кампазітара Сяргея Картэса, народнага артыста Беларусі, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі.

19 лютага — 100 гадоў з дня нараджэння паэта Анатоля Бярозкі.

20 лютага — 70 гадоў з дня нараджэння пісьменніцы Таісы Бондар (1945, г. п. Рудзенск, Пухавіцкі р-н, Мінская вобл. — 2005).

24 лютага — 80 гадоў з дня нараджэння Рыгора Барадуліна (1935, Ушацкі р-н, Віцебская вобл. — 2014), народнага паэта Беларусі.

25 лютага — 95 гадоў з дня нараджэння паэта Пятра Прыходзькі (1920, Хоцімскі р-н, Магілёўская вобл. — 2006).

26 лютага — 210 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Здановіча (1805 ці 1808, Ігуменскі пав., Мінская губ. — 1868), гісторыка, пісьменніка, педагога, члена Віленскай археалагічнай камісіі.

27 лютага — 80 гадоў з дня нараджэння мовазнаўцы Фёдара Клімчука, аўтара прац па беларускай дыялекталогіі, лінгвагеаграфіі, сацыялінгвістыцы, анамастыцы, фальклору.

28 лютага — 75 гадоў з дня нараджэння Марата Клімава, мастака ў вобласці манументальна-дэкаратыўнага і станковага жывапісу.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

13, 14 і 15 лютага — *на творчыя сустрэчы з пісьменнікамі аддзялення і прэзентацыі кніг у межах XXII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу (пр. Пераможцаў, 14). Пачатак — у 10:00.*

13 лютага — *на прэзентацыю сумеснай кнігі вершаў беларускіх і санкт-пецярбургскіх паэтаў «Неделимое русло». Імпрэза адбудзецца ў Доме дружбы (вул. Захарава, 28). Пачатак а 17-й гадзіне.*

14 лютага — *у літаратурную гасцёўню «Аўтограф» пры інтэрнаце № 8 (вул. Карбышава, 42) на тэатральную пастаноўку паводле вершаў Анастасіі Кузьмічовай. Пачатак а 17-й гадзіне.*

16 лютага — *у літаратурную гасцёўню «Пад белымі крыламі» пры гімназіі-каледжы імя І. В. Ахрэмчыка (вул. Макаёнка, 14) на прэзентацыю фільма «Спакушэнне» паводле твораў празаіка Сяргея Трахімёнка. Пачатак а 16-й гадзіне.*

16 лютага — *у літаратурна-дыскусійны клуб «Творчая пляцоўка» пры дзіцячай бібліятэцы № 1 (вул. Гарадскі вал, 3). Пачатак у 17:30.*

18 лютага — *на міжнароднае паэтычнае свята «У лучнасці братняй». Мерапрыемства пройдзе ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Я. Купалы. Пачатак а 11-й гадзіне.*

18 лютага — *у паэтычны клуб «Парнас» пры публічнай бібліятэцы № 5 (вул. Казлова, 2) на літаратурнае свята «Гонар — служыць Радзіме», прысвечанае Дню абаронцаў Айчыны. Пачатак а 11-й гадзіне.*

Мінскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

14 лютага — *на літаратурнае свята «Роднаму краю песню спяваю», прысвечанае 20-годдзю працы народнага літаб'яднання «Рунь» пры Валожынскім РЦК. Месца правядзення мерапрыемства: г. Валожын, пл. Свабоды, 5. Пачатак а 14-й гадзіне.*

15 лютага — *на святочнае мерапрыемства ў Палацы культуры г. Маладзечна (Цэнтральная плошча, 4) «Любоў нябёсы над табой трымае» з удзелам харэаграфічных калектываў і творчых людзей Міншчыны. Пачатак а 15-й гадзіне.*

18 лютага — *на выстаўку, прысвечаную 235-годдзю з дня нараджэння Аляксея Гаўрылавіча Венецыянава (1780 — 1847), рускага мастака. Месца правядзення: Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна, аддзел літаратуры па мастацтве (г. Мінск, вул. Гікала, 4).*

Алёна ПАПКО

***

Каго паклічу ў госці
да сябе,
Каго ў дарогу-далячынь
збіраю.
Віхуры намяце-перамяце
І чыстым снегам
плечы ахіне
Зіма…
З яе дыханнем цёплым
ачуняю.

І не ў даўгу цяпер ні перад кім —
Нягоды-бальшакі і нашы святы.
Сняжынак густа-срэбраны кілім,
Да дна дап'ём кахання успамін.
Зіма…
Хто з нас застаўся вінаваты?

Услед гляджу — не клічу болей,
Не…
За пасівелай снежнаю вярстою —
Мне б капяжынку шчасця па вясне,
І сонца цёплага над галавою.

***

І ў россып зорнага святла —
Рабі наперад крок бясспрэчна.
Каб расказаць, як я жыла,
Мне хопіць верша.

Як плён няспеленых гадоў,
З якой вясны ізноўку разам?
Каб выказаць сваю любоў,
Зашмат мне сказа.

Святлеюць ночы, як і дні,
Жывой размовай.
Лунаць бясстрашна ў вышыні, —
Мне досыць слова.

І спорным дождыкам у сне —
Адно з жаданняў:
Пачуць бы роднага цябе
Ў працяглай маўчання!

Грамніцы

Абрус святочны, што зімы радкі,
І навальніцы злёгку адшумелі.
…А мы ўсё палім свечкі
ў цішыні
Грамнічныя — у пошуках надзеі.

Усім даспадобы ранняе цяпло,
Мяцеліцы суцішаныя крылы.
А мы сумуем, гледзячы
праз шкло,
Як нашай веры растаюць
кілімы.

І п'е вясковы певень
не з вядра —
Сцюдзёную капежную вадзіцу.
А мы ў нябёсы чыстыя штодня
Каханне адпускаем,
як сініцу.

...Абрус святочны,
што зімы радкі,
І навальніцы злёгку адшумелі.
Мы больш не палім свечкі ў цішыні —
Грамніцы,
як імгненне,
праляцелі.

Аляксандр АСТАШЭВІЧ

***

Мяне ўзяла замкнула
з цішынёй.
Сама сышла з кватэры,
як звычайна.
Я нібы ў клетцы звер.
А за сцяной
Сабачанё павісквае
адчайна.

Маўчу зацята.
Проста смех
і грэх, —
Навёў на чаравіках зыркі
глянец.
Няўжо мяне замкнула,
каб не збег,
Не мог ні на адну красуню
глянуць.

Характар маеш.
Цвёрдую руку.
Аблічам ты падобна
да іконы.
Я ж не прывык на ўсім сваім вяку
Ні кланяцца, ні дагаджаць нікому...

Звысоку на прахожых не глядзеў.
Не ведаўся з пыхліваю гардыняй.
Ты ўважлівай бываеш да людзей,
Чаму ж не станеш
рупнай гаспадыняй?

За шыбінай сініца прамільгне,
Асепленая снегу белізною.
А можа, трэба завішчэць і мне,
Як цюцьку за суседскаю сцяною?

Мароз трашчыць,
бы колаты арэх,
Не страшны ён табе,
скажу адразу,
Пакуль на пальцы
носіш абярэг,
Пярсцёнак мой з агатам
і алмазам.

З двара не зводжу і на міг вачэй,
Дзе снег ідзе і горбяцца сумёты.
Прашу: вярніся ў хату,
як хутчэй,
Дзе мне не па сабе
ад адзіноты!

Фантазія

Мы кожны вечар, юная сяброўка,
З табою гаварылі пра вандроўку,
Даўгое падарожжа кругасветнае,
Што будзе пачуццём любві асветлена.
Як хораша было б пад зззяннем зор
Наведаць нам Па-дэ-кале, Басфор.
Над затанулых караблёў ламаччам
Прайсціся на баркасе па Ламаншы.
Пабачыць скандынаўскія фіёрды,
Дзе скалы устаюць, нібыта лорды
Падчас падзеі важнай, юбілею
Ды льюць ялею цэлыя балеі.
І варта б заглянуць у Амстэрдам,
З манументальных падзівіцца дам,
Што ездзяць і вандруюць, як турысты,
І не забылі гэты край вятрысты.
Магчыма, пабывалі б і ў Калумбіі.
І, калі сонца стане днём у дуб,
Палюбаваліся б гарамі, клумбамі,
Што ўзяў і дзеля нас адкрыў Калумб.

Трапечуць крыльцы
у акне пчалы.
І разлілося мроіва,
як дрожджы.
Схадзіўшы ў ЗАГС,
з табою пачалі
Вясельнае,
урэшце,
падарожжа.

Пераклад з рускай мовы Васіля МАКАРЭВІЧА

Дзмітрый ПЯТРОВІЧ

***

Каханне першае — нібыта першы снег.
Бялюткі неруш можа
упрыгожыць
Будзённасць вечную —
і гэты жорсткі свет
Адразу страціць чорную варожасць.

І знікнуць межы часу й дабрыні —
Замест гадзінніка тады лічыць імгненні
Нам будзе сэрца.
І здадуцца дні
Гадамі… А гады —
нібыта цені:

Нябачна постаць іх, і не чуваць іх бег…
І, як раней, я сёння зноў успомню
Каханне першае, нібыта першы снег,
І подых шчасця прывідна-няўлоўны…

***

У летні ранак
зазірнула восень.
У гэтым суме —
я і цішыня.
Яе гучанне
мне спакой прыносіць.
І толькі дождж,
бы голас ручая,
Аб незастылым
нагадае часе,
Як мрояцца
хвілінамі гады
І што калісьці
гэта восень згасне
Ў зімовай белі
вечнай нематы…

***

Запознены смак кахання...
У снах ён цяпер жыве,
Пасля растае уранні,
Як слёзы расы ў траве.

Запознены смак кахання.
У сэрцы баліць яно
Бязлітасным нечаканнем,
Хоць моцнае, як віно.

Запознены смак кахання
На вуснах адчую зноў —
Спадуць кайданы расстання,
Я вырвуся з болю сноў…

Фота Кастуся Дробава

Мікола ЧАРНЯЎСКІ

Шалёная любоў

Раней, памятаю, я любіў кнігі звычайна, як і ўсе людзі. Вяртаўся вечарам са свайго трэста, клаўся на канапу, працягваў руку да этажэркі, што зусім побач стаяла, і навобмацак выбіраў патрэбную кніжку. Ведаў: тут стаіць «Коннік без галавы», тут «Анна Карэніна», тут «Спартак», тут «Абрыў»… Адным словам, ведаў іх па карэньчыках.

Потым з невялічкай этажэркі на палічку ўзбіўся. Кніг у мяне пабольшала, але памыліцца ў іх, як і раней, я не мог.

А неўзабаве пачалася ў мяне неверагодная, нейкая шалёная любоў да гэтых кніг. І пачалася з новай кватэры, з нашай сённяшняй двухпакаёўкі, якую трэст нам выдзеліў. Я кажу «нам», бо разам з жонкаю ў ім працавалі.

Дык вось: атрымалі мы кватэру, пераехалі са свайго пакойчыка, агледзеліся, дываны паслалі, сёетое з мэблі прыдбалі. Сядзім аднаго разу, маракуем, што б яшчэ ў гасцінай паставіць. І раптам жонка кажа:

— Ты хто?

— Як хто? — дзіўлюся. — Чалавек.

— Кім працуеш?

— Гм… Хіба сама не ведаеш? — яшчэ больш здзіўлюся я. — Бухгалтарам-эканамістам…

— Ты адукаваны чалавек, культурны? — з нейкімі суровымі ноткамі ў голасе працягвала дапытваць мяне жонка.

— Мабыць, адукаваны, — адказваю, — калі інстытут канчаў, дыплом маю… Дарэчы, чырвоны, з адзнакай, не тое, што ў цябе…

Але жонка нібы не слухае мяне, далей хіліць:

— Быў у кватэры ў Прышывалкаў, бачыў, што адразу кідаецца ў вочы, як зойдзеш да іх?

— Ну, бачыў… Ласіныя рогі…

— Во, тумкала бязрогае, — лёгенька пастукала мне жонка ў цемя. — Кніжная секцыя з бібліятэкай сусветнай класікі… А ты — рогі! І рогі ёсць, калі на тое пайшло, адразу бачыш — ад моды не адстаюць… А ў нас што? Дзе відаць, што тут культурная, адукаваная сям'я жыве? Няма на чым воку спыніцца…

— Дык, можа, мне свой дыплом у рамачцы на сцяне павесіць? — пажартаваў я. — І твой заадно…

— Хопіць кепікі строіць! — абарвала мяне жонка і рашуча падвяла рысу пад нашаю гаворкаю. — Заўтра ж пайду дамаўляцца наконт секцыі.

Спрабаваў я запярэчыць: маўляў, і той паліцы, што ёсць, хопіць. Ды дзе там! І слухаць не захацела!

Не ведаю, з кім яна дамаўлялася, але недзе праз месяц кніжная секцыя ўжо стаяла ў нас. Паўстала пытанне: чым запоўніць?

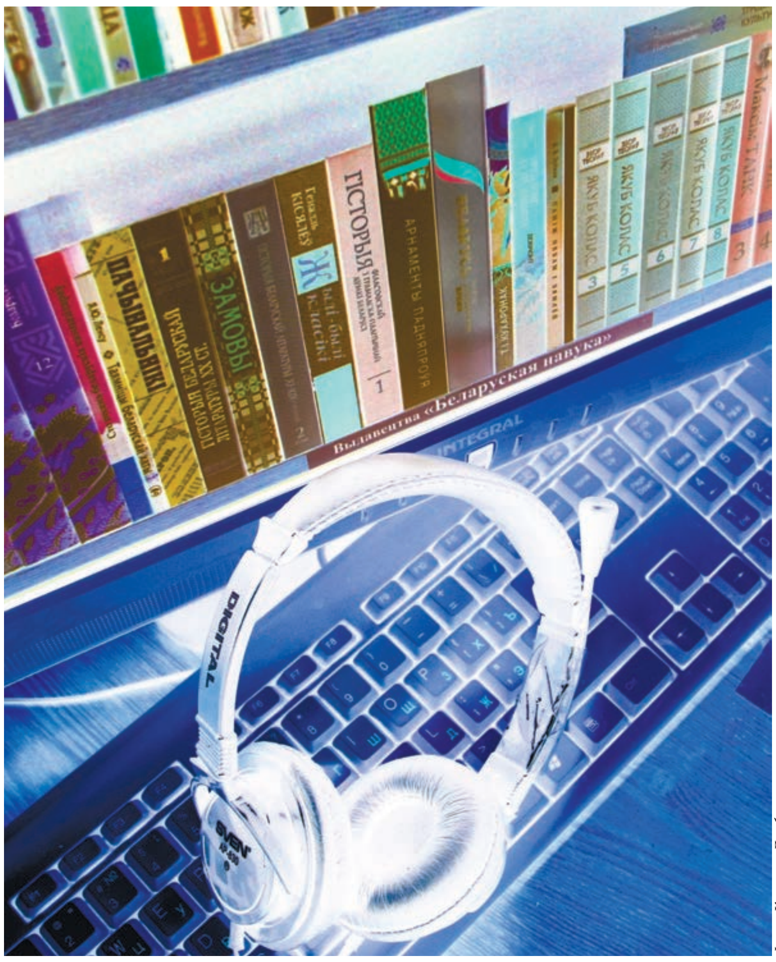
— Можа б, з суседам перамовіўся? — падказала жонка. — У яго ж столькі розных кніжак назбіралася. Цэлымі грудамі па пакоі, мусіць, параскіданы. Няхай бы ў нас расставіў іх, часова, пакуль на свае разжывёмся… Схадзі, пагавары…

Мой сусед — халасцяк, кандыдат навук. Якіх — добра не ведаю. Адно ведаў: у педінстытуце лекцыі чытаў, заўсёды з такім во пузатым скураным хадзіў…

Пайшоў я вечарком да Івана Змітравіча. Пасядзелі трохі, пагаварылі, потым я, акінуўшы позіркам не дужа прыгледжаны халасцяцкі пакой, стосы літаратуры на стале, канапе, нават на падлозе, нібы між іншым сказаў:

— А кнігі, як і ўсе рэчы, парадак любяць… Можа б, вы… — і выказаў сваю прапанову. А каб той не падумаў нічога кепскага, заспакоіў: — Не бойцеся, у нас ніхто іх і пальцам не кране. Сынок вялікі ўжо, дзевяцікласнік, як самі бачылі. Ён і раней да кніжак ніякай ахвоты не меў, а цяпер нават глядзець у той бок не хоча — мы нядаўна яму гітару купілі. Ну, можа, я калі часам з цікавасці якую ў рукі вазьму, дык даруйце ўжо…

— Што вы, што вы, дзякую за клопат, — адразу ж пачаў аднеквацца сусед. — Мне ж трэба, каб усе кнігі пад рукой былі. Я ж працую з імі… Калі часам спатрэбіцца якая, не буду ж я вас сярод ночы турбаваць… Дзякую, шчыра дзякую, — яшчэ раз ветліва ўсміхнуўся Іван Змітравіч.

Фота Кастуся Дробава

— Як сабе хочаце, — згадзіўся я, а сам падумаў чамусьці: «Ну, пацук няшчасны, не хочаш суседа выручаць, не хочаш дапамагчы яму часова акультурыцца!..»

Давялося спешным парадкам самому ўключацца ў паляванне на кнігі. Спешным, бо вы маёй жонкі не ведаеце… І, трэба сказаць, мне адразу пашанцавала.

На Серабранцы, у новай кнігарні, вялікай такой, прасторнай, куды яшчэ не ўсе кнігалюбы дапялі, нарваўся я на матэматычныя слоўнікі. Чулі пра такія, бачылі ў каго іх?.. Дык вось, паглядзеў я на шыкоўныя карэньчыкі і адразу трыццаць штук абярэмкам узяў. Маладзенькая прадаўшчыца заўпарцілася, на дыбкі стала: «Не можам усе ў адны рукі, не маем права. А што іншыя пакупнікі скажуць? Гэта ж — дэфіцыт!..»

Давялося выкручвацца, хлусіць.

— Разумееце, я сам матэматык, — кажу ёй, — працую ў школе з матэматычным ухілам. Я не аднаму сабе, на ўсю школу бяру… Хочаце, я магу даведку прывезці… Праўда, далекавата ехаць, але…

— Навошта ж ездзіць, бярыце ўжо, — нават неяк спачувальна зірнула на мяне прадаўшчыца. — Як вы давезяце іх? Хіба таксі закажаце…

Гэтымі матэматычнымі слоўнікамі я ўсю верхнюю паліцу ў секцыі заставіў, аздобіў яе. Цуд атрымаўся — вачэй не адвесці!..

З часам, неяк непрыкметна для самога сябе, я зрабіўся заўзятым кнігалюбам. Мне пачала падабацца гонка за рэдкімі выданнямі, набываць іх для сваёй бібліятэкі. Праўда, кнігі я, як ні дзіўна, чытаць перастаў, нават у кіно хадзіць кінуў. А калі ж іх чытаць ды ў тое кіно швэндацца? Усенькія выхадныя дні, што выпадалі мне, я прастойваў у чарзе ля магазіна падпісных выданняў (кніжны бум быў — не прывядзі Гасподзь!), а ў звычайныя, ледзь дачакаўшыся канца работы, гойсаў па мікрараёнах, цікавіўся, вынюхваў, дзе новая кнігарня адчыніцца, каб патрэбны для секцыі томік упаляваць. А што рабіць было? Трэба ж было неяк выкручвацца: неўзабаве жонка, каб парадаваць мяне падарункам да дня нараджэння, яшчэ адзін кніжны гарнітур купіла. Думаеце, так сабе: захацела і купіла? Не-е-е, з пераплатай ды праз знаёмку сваю ў мэблевым магазіне! Не той час быў, каб за свае грошыкі патрэбнай рэччу мог па сваім хаценні атаварыцца! Не той час быў, не той, што цяпер…

Прызнаюся, яе шыкоўны падарунак не надта ўсцешыў мяне, але ж… Пабурчаў, пабурчаў, ды змірыўся. Не перажываў дужа, бо грэла мяне адна патаемная думка: няхай сын, бэйбус патлаты, да кніг і чытання не падкі, у музыку ўдарыўся, дык некалі ж унукі будуць. Яны, можа, не ў бацьку свайго ўдадуцца, будуць цікавіцца кнігамі, і для іх мая бібліятэка — проста казачнай знаходкай будзе. Калі што спатрэбіцца пачытаць — не давядзецца ў гарадскую бібліятэку сунуцца. Усё — дома, усё — пад рукой. Узяў — пачытаў. Пачытаў — на палічку паставіў. Цуд, любата адна! У мяне ж такога не было, калі вучыўся ў школе і ў інстытуце. Толькі б дачакацца ўнукаў гэтых, перадаць ім любоў да кніжак!

Можа б, і спраўдзілася мая мара, ды крута ўмяшаліся ў выхаваўчы працэс гэтыя самыя спадчынныя гены, плюс камп'ютарызацыя ўсяго грамадства, як сказаў бы наш колішні правадыр. Пры чым гены? Ды пры тым, што і ўнучак Цімошка насуперак майму жаданню яшчэ са школы ў чытанні бацькаву лінію ўзяў — нават праграмныя творы не спяшаўся агораць, перагарнуць лішнюю кніжную старонку са сваркай удавалася. Што ж да тэхнічнага прагрэсу, то дамогся хлопец, каб яму тую мабілу-дэбілу прыдбалі, ноўтбук, а пасля яшчэ — электронны планшэт. Мадэрнізаваўся — лепш не прыдумаеш. Цяпер сядзіць днямі, горбіцца, уздзеўшы навушнікі, усё нешта водзіць пальцам па акенцы планшэта, вышуквае нешта ў камп'ютары, усё нешта «скачвае», бубніць пад нос, напявае. Праз нейкі там інтэрнэт знаёмствы заводзіць, мяняецца чымсьці… Нейкімі там лайфамі з ё-маё ды смартфонамі галаву забівае, нібыта павук той, у сваёй «павуціне» блытаецца.

Глядзеў я, глядзеў на ўсё, ды аднаго разу не вытрымаў, вырашыў выказаць хлопцу ўсё, што думаю.

— Ты б кніжку якую прачытаў, а не ў той павуціне блытаўся, радыяцыі па сваёй волі набіраўся. Для каго ж я стараўся, збіраў іх, грошы апошнія траціў? Нават піва лішні куфаль не выпіў, эканоміў усё.

— Дзед, я ж не прасіў цябе з-за мяне парыцца і ахвяраваць півам. Я ж не вінаваты, што ты такім тормазам быў, мазгамі не ў той бок варушыў. Можаш цяпер выправіць колішнюю памылку — колькі ўлезе піва пакайфаваць. Ды якога яшчэ! — і глынуў з горлачка нейкай заморскай пасудзіны, што стаяла на століку перад ім. Потым скептычна ўхмыльнуўся: — Прызнайся, а сам ты хоць палову гэтага антыкварыяту запыленага змусоліў, прачытаў? Нешта я не бачыў, каб іх хто ў рукі браў, зырыўся над імі.

— Ты нахабнік недалужны! — ускіпеў я спачатку. Але потым апошнія ўнукавыя словы неяк ахаладзілі маю першапачатковую рэакцыю. — За пенсію цяпер і накупляешся гэтага піва-крыва! Табе пашанцавала: ля бацькавай кішэні прыгрэўся, лішнімі грашыма цябе разбэсцілі. А ці на ўвесь твой век хопіць іх? Як ты думаеш?

Адным словам, выказаўся ўнуку да дрыготкі ў грудзях, узяў таблетку пад язык, сабраў рукзак, ды на дачу выбраўся. Жонка там ад самай вясны ў градах корпалася. Я ж падрабляў вартаўніком на аўтастаянцы, таму паказваўся там толькі пасля дзяжурстваў. Пакінуў унука аднаго: няхай, думаю, дзень-два на сваіх чыпсах-кліпсах пасядзіць, успамінам пра поўны халадзільнік пажыве. Можа, надгаладзь, пакуль вярнуся, розуму хоць трохі набярэцца. Бацькі ж у адпачынак з'ехалі, хто яго абедам ці людскай вячэрай падтрымае?

Вярнуўшыся з дачы і зайшоўшы ў кватэру, я аслупянеў: стэлажы маіх кніжных паліц стаялі голенькія, пустыя, быццам падмеценыя. Спачатку сэрца ёкнула, пахаладзела: злодзеі залезлі, абакралі! Можа, не адны кнігі выграблі, а ўсяго абчысцілі? Хацеў ужо кінуцца да тэлефона, у міліцыю пра сваю бяду заявіць, ды тут унук з нейкай расамахай з кухні выглядвае.

— Ты, дзед, перастань з пярэпалаху крыллем лопаць. Ніхто нас абкрадваць не збіраўся. Проста, дзед, накладачка выйшла, фінансавы аблом накасячыўся. Паабяцаў Мілаху на канцэрт Джо Кокера звадзіць ды ў кафэшцы патусавацца, а бацяня «бабла» толькі на харчы адшпіліў, паскупіўся. Давялося нейкія рэзервы шукаць у сваіх цянётах.

— І ты? — у мяне перахапіла дых і я ледзь не кінуўся на ўнука з кулакамі.

— Дзед, супакойся, — быццам не зважаючы на мой гнеў, прыхінуў да сябе незнаёмую мне Мілаху-расамаху ўнук. — У кватэры, паглядзі, менш непатрэбнага фуфла стала, а мы з Мілахай адцягнуліся кайфова. Праўда, Мілка?

— Угу, — пагадзілася тая.

— Ты куды падзеў іх, басурман? — паказаў я на пустыя паліцы. Унутры ў мяне ўсё клекатала, як у чэраве разбуджанага вулкана.

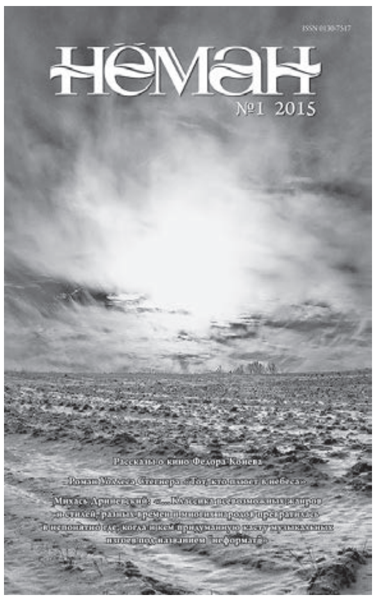
— Ты б, дзед, каб і хацеў сам, такую крутую здзелку век не правярнуў бы, спакойна-развязна, быццам нічога кепскага не адбылося, гнуў сваё ўнук. — Частку кніг нейкі вахлак-букініст выкупіў. Я яго ў інтэрнэце адкапаў. Ведаеш, нават «зялёнымі» расплаціўся. Астатнія на макулатуру здаў. Іх яе братан на сваёй тачцы адруліў. Вышэйшым класам пайшлі. На яшчэ адну вылазку ў кафэшку наўрад ці пацягне, а на Макдональдс хопіць. Праўда, Мілка?

— Угу, — зноў матлянула разбрэсанымі кудламі расамаха. — І на піва.

— Дарэчы, дзед, — быццам схамянуўся ўнук. — А я табе кампенсацыю клёвую надыбаў. Зірні-тка сюды! — І ён неяк узрадавана і ўрачыста разнасцежыў дзверы на кухню і павёў перад сабой рукою, быццам запрашаў да стала надзвычай пажаданага госця.

На стале стаяла цэлая батарэя піўных бутэлек. Самых адмысловых марак. І нашых, і імпартных. Яны стаялі, шыкоўна аздобленыя, як прынадныя шкляныя цацкі. Золатам адлівалі на іх прыцягальных этыкетках літары: нават шыкоўней і прывабней, чым на карэньчыках ды вокладках маіх бібліятэчных тамоў, важкіх матэматычных слоўнікаў, што недзе ўжо, мусіць, ляжалі, скіданы грудамі, чакаючы прысуду, які вынесла ім неспадзявана людская абыякавасць і няўдзячнасць. А можа, і мая сляпая, некалі шалёная любоў?!

Кіно і немцы

Ёсць п'есы, якія з цяжкасцю чытаюцца, але ажываюць на сцэне. Гэтак жа ёсць празаічныя творы, якія маглі б стаць неблагімі сцэнарыямі для кіно, але ў форме апавядання/аповесці іх слабыя месцы робяцца відавочнымі. Так, прыкладам, сталася з аповесцю Віталя Жураўскага «Кот са званочкам на шыі», надрукаванай у «Нёмане» № 1/2015. Сюжэт мае дзве паралельныя лініі — гістарычную і сучасную. У гістарычнай раскрываецца лёс палотнаў Пітэра Брэйгеля, якія апынуліся ў Беларусі. Першая сусветная, палітычныя інтрыгі, спадзевы на Кайзера — знаёмая карціна. Маючы патрэбу ва ўзбраенні, «нашыя» вырашаюць абмяняць працы фламандскіх мастакоў на нямецкія вінтоўкі (сантымент тагачаснай Германіі да твораў мастацтва не таямніца). Але план зрываецца, і гісторыя працягваецца ўжо ў 1939 годзе, калі ў Мінску была адкрытая мастацкая галерэя, затым — Другая сусветная, у горадзе — паніка, а мужная супрацоўніца музея замест бюстаў Горкага і Луначарскага ратуе шэдэўры Брэйгеля. Сучасная лінія аповесці працягваецца ў Багуславе, ціхім гарадку, які і марыць не мог пра такія прыгоды; героі — адчайны журналіст, прывабная бібліятэкарка і маёр Паўловіч, які нагадвае пацешнага Лестрэйджа ў выкананні Браніслава Брандукова.

Выглядае ўсё гэта вельмі займальна, а стройна выбудаваны сюжэт так і просіцца на экран. «Беларусьфільм» мае вялікі досвед у вытворчасці ваенных фільмаў, дык чаму б не паглядзець на ўсё гэта з боку «прыўкраснага», на лёс мастацтва ў гады, калі нікому да яго не было справы, апроч рэдкіх герояў ды прагных захопнікаў? Тым больш што нацыянальная кінастудыя ўжо рабіла адну такую спробу (згадайце міні-серыял «Сляды апосталаў» (2013), сюжэт якога віруе вакол міфічных дванаццаці апосталаў Радзівілаў). З аповесці Віталя Жураўскага можа атрымацца не горшы кінапрадукт.

Экранную тэму працягвае Фёдар Конеў. Дакладней, заэкранную, бо апісаныя гісторыі паказваюць чарнавы бок кінавытворчасці. Усё гэта — расчараванні, разбітыя мары, п'янства ды іншыя спробы збегчы ад сумнай рэальнасці — магло адбывацца (і адбываецца) не толькі з людзьмі кіно і нават не толькі з людзьмі мастацтва. Апавяданні Фёдара Конева «даўлатаўскія» па настроі, але не такія дасціпныя і атточаныя стылістычна. Іх персанажы — недарэчныя, няшчасныя людзі, якія не перастаюць марыць пра вялікае, але на тым усё і заканчваецца. Між радкоў можна ўбачыць развагі аўтара пра сэнс (калі ён увогуле існуе) мастацтва, пра геніяў і тых, хто імкнецца стаць імі.

Апавяданні Генадзя Аўласенкі паглыбляюць безнадзейную змрочнасць. «Кабінет» — вельмі сімпатычная і цікавая рэч, якую можна трактаваць як метафару дэманічнай сілы грошай, хоць як чытачу мне здаецца, што ў апавяданні нявартa шукаць двайное дно — гэта проста страшная гісторыя. Аднак тэкст варта дапрацаваць: у цэлым аўтар здолеў стварыць «брытанскую» атмасферу, але асобныя дробязі, шурпатасці выклікаюць прыкрае адчуванне. У прыватнасці, не хапае стрыманасці ў дыялогах і апісаннях.

У паэзіі пануе мінорна-лірычны настрой, створаны далікатным спалучэннем прыродных замалёвак і роздумаў, тонкіх душэўных перажыванняў (Навум Гальпяровіч, Таццяна Лебедзева, Леў Парэмскі). Выбіваецца з гэтага шэрагу Валерый Грышкавец: ён у часам грубаватай форме выказвае абурэнне крывадушнымі парадкамі свету. Неадназначныя ўражанні пакідае і апавяданне Аляксандра Сілецкага «Чапля», дзе, захапіўшыся эксперыментам з рытмікай, аўтар недапрацоўвае сюжэт, праз што сэнс твора застаецца цьмяным.

P. S. «Нёман» прэзентуе сумесны з Беларускім саюзам музычных дзеячаў праект «Collegium musicum» — аповеды пра найвыбітнейшых «класічных» музыкаў, якія будуць друкавацца цягам года.

Наста ГРЫШЧУК

Крыху неспадзяванак

На старонках першага нумара «Полымя» чытач знойдзе нямала імёнаў, знакавых у беларускай літаратуры. Серафім Андраюк распавядае пра дзённікі Яна Скрыгана, змешчаныя ў кнізе «Сэрцу горкая далячынь», Алесь Карлюкевіч — пра кітайскага перакладчыка Гаа Мана, «яркую зорку ў зносінах кітайскага прыгожага пісьменства са славянскімі літаратурамі». У рубрыцы «Эпісталярый» змешчаны лісты да Івана Шамякіна ад М. Танка, І. Чыгрынава, А. Кулакоўскага ды інш.

«Галасы свету» знаёмяць з асобай Міхаіла Хонінава — калмыцкага пісьменніка, які ў гады Вялікай Айчыннай вайны быў партызанам на Беларусі, а потым неаднойчы звяртаўся ў мастацкіх творах да выяўлення ваенных падзей. Вершы М. Хонінава перакладалі такія беларускія аўтары, як М. Танк, С. Грахоўскі, Р. Барадулін, А. Пысін. Інтэрв'ю з дачкой пісьменніка Рымай Міхайлаўнай папярэднічае невялікаму апавяданню М. Хонінава.

А. Вашчанка прапануе публікацыю дзённіка Міколы Лобана за 1944 год. У гэты час малады пісьменнік і літаратуразнаўца вучыўся ў БДУ — у Падмаскоўі, каля станцыі Сходня. Між запісаў часам сустракаюцца крытычныя радкі: «Крыўдна за свой універсітэт. Універсітэт, які павінен быць сцягам беларускай культуры, цураецца беларускай мовы. Ні выкладчыкі, ні студэнты не ведаюць яе. Нават выкладчыца гісторыі беларускай мовы не ведае яе. Усе падаюць заметкі ў сценгазету на рускай мове. Я хутка аб'яўлю ўсім нявежам жорсткую барацьбу». Непасрэдная ацэнка многіх падзей і асоб зрабіла дзённік надзвычай цікавым матэрыялам для публікацыі.

Да прадказальных і непрадказальных герояў гэтага нумара дадаецца яшчэ адна каларытная постаць: Войслаў Казімір Суліма-Савіч-Заблоцкі (да 1850 — пасля 1983). Вячаслаў Мартынюк і Юры Пацюпа дзеляцца адшуканымі тэкстамі гэтага аўтара: адзін з ранніх беларускамоўных вершаваных твораў «Сон гудара маладога», напісаны ў жанры відзёжы, а таксама два лісты да вядомага ўкраінскага пісьменніка Івана Франко. Тут граф Суліма выказвае свае погляды на справу нацыянальнага адраджэння ва Украіне і сітуацыю ў беларускай культуры: «хош Вы, брацця чырванарусы, інакшым гукаеце рускім языком, я інакшым, усё ж Вы, тай мы, беларусы, адно, ядзіна сяммя, ядзіна Русь (...) Вы болей падзвігнёны ўпярод, мы — таліка цяпер якась, па аслабожанню мужыкоў нашых з крапацтва, незабутнай па-гэтаму памяці, Аляксандрам II, па-чалавецку дышаці начынаема...».

Сучасны літаратурны працэс прадстаўлены вершаванымі падборкамі Васіля Зуёнка, Ганада Чарказяна, Станіслава Валодзькі. Проза нумара — міфалагічны трыпціх Ганны Навасельцавай «Лесавік, вадзянік, палявік», апавяданне Тамары Бунта «Табе падалося», аповесць-казка Васіля Гігевіча «Атамізацыя». У творы В. Гігевіча чытач трапляе на планету Дээта, дзе лад жыцця, культура і навукова-вытворчая сфера вельмі нагадваюць «Дзіўны новы свет» О. Хакслі. Фантастычны свет незямных цывілізацый ці будучыні чалавецтва супадае ў многіх творах — верагодна таму, што аўтары вылучаюць і выяўляюць у развіцці аднолькавыя, самыя вызначальныя заканамернасці, якія здаўна рухаюць грамадства «Атамізацыя» як фантастычны твор адметная незвычайным галоўным героем. Гэта вясёлы, бадзёры здаравяка-беларус, які любіць хвацка адзначыць свята ці адпачыць з вудай. З цікаўнасці ён адмаўляецца ад звыклага жыцця і пагаджаецца выканаць сакрэтнае заданне. Відавочнымі для героя робяцца недахопы гуманоіднай звышцывілізацыі: прагрэс мае безліч выдаткаў. Больш прывабным паўстае натуральнае, простае вясковае жыццё, эпізоды якога з настальгіяй прыгадвае герой. Незвычайная і форма аповесці: твор не толькі напісаны ад першай асобы, але і мае характэрныя асаблівасці аповеду (размоўная інтанацыя, імкненне прывабіць і захапіць уяўнага слухача, жартоўнасць, частотнае выкарыстанне прымавак і эмацыйна-ацэначных слоў). Праблемы будучыні рэдка апісваюцца ў гумарыстычным рэчышчы, але адступленне ад жанравых канонаў, магчыма, будзе да густу чытачам «Полымя».

Алеся ЛАПІЦКАЯ

Святы працягваюцца

Неяк незаўважна зніклі навагоднія ўпрыгожванні з вітрын і вуліц, ялінкі — на сметніках, Дзед Мароз — у адпачынку, і надышоў час самім выконваць свае пажаданні і здзяйсняць цуды. У час постнавагодняй хандры першы нумар «Маладосці» вяртае святочную атмасферу — з самых першых старонак.

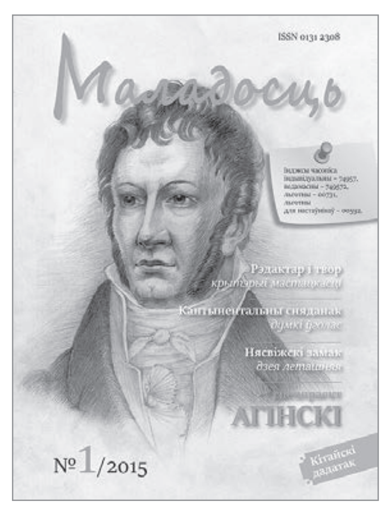
Так, пачынаецца часопіс з каляднай падборкі вершаў «Мандарыны на снезе». Цікава, на якія розныя па настроі творы могуць натхніць зімовыя святы. У аднаго радкі агорнутыя водарам хвоі і глінтвейну, у іншага — лекамі ад прастуды. Хтосьці сумуе па леташніх няспраўджаных жаданнях, а хтосьці шчаслівы. Вылучаюцца з агульнага шэрагу арыгінальнасцю і іроніяй твор Віталя Быля пра тое, як святы Мікола кантрабандай вязе Каляды, верш «Мандарыны на снезе» Дзяніса Носава, назва якога дала найменне ўсёй падборцы. Падарункам для мяне стала нізка вершаў Вольгі Гронскай, якія завяршаюць калядны паэтычны карагод. Радкі паэткі здаюцца простымі, блізкімі, даўно знаёмымі, хоць і чытаеш іх упершыню, аднак пры гэтым верш пазбаўлены банальнасцей. У творах В. Гронскай асаблівая, адметная лірычнасць.

Калядная падборка змяняецца філасофскімі празаічнымі творамі пра рэлігію і веру. Даволі цікавай падаецца фантазія Паўла Падзорава пра другое прышэсце: Сына Божага вельмі здзівіў наш сучасны свет, а памкненне змяніць яго да лепшага скончылася… у пастарунку.

Своеасаблівы шок выклікае апавяданне «Плюх». Студэнт медыцынскага ўніверсітэта, будучы акушэр-генеколаг Мікіта Волкаў вельмі рэалістычна апісвае ў сваім творы працэдуру аборту. Шчыра кажучы, пры чытанні ўсё сціскалася ад страху і часам нават даводзілася заплюшчваць вочы, нібы падчас прагляду фільма жахаў.

Фанатаў гурта «Нельга забыць» чакаюць «Пытанні на ўсе адказы» ад Міхася Бараноўскага. На першы погляд можа падацца, што творца занадта часта карыстаецца шматкроп'ямі, але пасля другога-трэцяга верша разумееш, што гэта не недахоп, а «фішка» аўтара, якая надае радкам плаўнасць, своеасаблівую рытмічнасць, павольнасць і разважлівасць. Творы Міхася вельмі меладычныя і напеўныя, і, магчыма, некаторыя з іх стануць музычнымі кампазіцыямі, як ужо здаралася.

Перакладчыкі МДЛУ пацешылі «Каляднай ялінкай» Ч. Дзікенса, а паэт Арцём Кавалеўскі распавёў пра таленавітую казачніцу, якая вывучае міжнародную журналістыку ў БДУ. У раздзеле крытыкі можна знайсці цікавую рэцэнзію Маргарыты Дзяхцяр на «Кантынентальны снядак» Сяргея Календы, а калі пагартаць далей, даведаецеся, як Віктар Лупасін з'ездзіў у Нясвіж і перамог чорную дзірку.

Заканчваецца першы ў гэтым годзе нумар «Маладосці» кітайскім новым годам, які, вядома, прыходзіць пазней за наш. А можа, яшчэ рана выносіць ёлку?..

Дар'я ЛАТЫШАВА

Прыемная навіна

Часопіс для падлеткаў «Бярозка» са студзеня 2015 года зноў пачаў выходзіць асобным каляровым выданнем. Сімвалічна, што адбылася гэтая знакавая падзея ўслед за юбілеем часопіса: зусім нядаўна, у снежні, «Бярозка» адзначыла 90-годдзе.

Чым жа можа парадаваць сваіх чытачоў аднюўленая «Бярозка»?

Па-першае, вельмі цікавым афармленнем, дзе арганічна спалучаюцца малюнкі і фотаздымкі. І ўсё ж галоўнае для часопіса — гэта змест. «Бярозка» — часопіс не толькі пра падлеткаў і для падлеткаў: яны самі ствараюць часопіс. І гэта не перабольшанне.

Узяць, да прыкладу, рубрыку «Верасок», дзе друкуюцца мастацкія творы юных аўтараў. Тут і вершы, і невялікія лірычныя замалёўкі, і нават самае сапраўднае апавяданне «Рарытэт» Алены Марціновіч, выпускніцы СШ № 11 г. Мінска, а зараз студэнткі Інстытута журналістыкі БДУ. Апавяданне напісана прафесійна. Адзначу, што публіцыстычныя матэрыялы Алены і раней друкаваліся на старонках «Бярозкі».

У рубрыцы «Жыццёвае» студзеньская «Бярозка» змяшчае артыкул «Маленькі цуд» Ксеніі Вядзмедзь, вучаніцы мінскай гімназіі № 61, у рубрыцы «Пазакласнае» — артыкул-разважанне «Моўныя эксперыменты» дзесяцікласніка Уладзіслава Труханава з Докшыц. А вучань 8 класа гродзенскай СШ № 12 зрабіў цікавы рэпартаж з уласнай школы для рубрыкі «Школа журналістыкі».

Юныя аўтары дасылаюць у «Бярозку» не толькі ўласныя літаратурныя творы, але і малюнкі. Напрыклад, з Мінскай дзяржаўнай гімназіяй-каледжам мастацтваў «Бярозка» наладзіла плённае супрацоўніцтва. Творы юных мастакоў можна ўбачыць і на вокладцы часопіса.

Некалькі слоў пра рубрыку «Літаратурныя старонкі», дзе ўжо вядомыя пісьменнікі прапануюць свае творы юным чытачам. У студзеньскім нумары змешчана нізка вершаў Фелікса Баторына. І хоць сам аўтар, дасылаючы творы ў рэдакцыю «Бярозкі», шчыра прызнаўся, што «вопыту складання дзіцячых твораў» не мае, дэбют спадара Фелікса як дзіцячага пісьменніка можна лічыць удалым.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Творчы партрэт

«Вяртанне да сябе?..»

Нікому не дадзена спыніць імклівы бег часу, але кожнаму даецца магчымасць напаўняць уласнае жыццё, час і прастору годнымі справамі, стваральнай дзейнасцю для людзей, краіны, урэшце — для родных, дарагіх і каханых. Нястомнасць у навукова-даследчай, літаратурна-асветніцкай працы і надзвычай рэдкі талент падзвіжніцкай любові да людзей блізкіх і, як мне здаецца, да кожнага, каму патрэбна маральная падтрымка ці дапамога, уласцівы Галіне Тварановіч.

НАВУКОВЕЦ

Беларуская інтэлігенцыя, найперш пісьменнікі, філалагічная грамадскасць Беларусі і замежжа добра ведаюць і шануюць яе руплівую педагагічную і літаратурна-даследчую працу. Захапляюцца то хрысціянска-духоўнай узрушанасцю, то медытатыўным спакоем яе паэзіі.

Галіна Тварановіч нарадзілася ў вёсцы Драганава Асіповіцкага раёна. Скончыла філалагічны факультэт БДУ, аспірантуру пры Інстытуце літаратуры АН Беларусі. У 1985 годзе абараніла кандыдацкую, а ў 1996-м — доктарскую дысертацыі. Яе навукова-даследчыя кнігі «Нравственный мир героя. Белорусская и югославская военная проза 1960 — 70-х годов» (Мінск, 1986), «Пакутаю здабыты мір: Тыпалогія характару ў беларускай і славенскай прозе» (Мінск, 1991), «Беларуская літаратура. Паўднёваславянскі кантэкст (Адзінства генезісу, тыпаў літаратур і характар узаемасувязей» (Мінск, 1996) прыкметна ўзбагацілі айчыннае літаратуразнаўства.

З 1999 года доктар філалагічных навук, прафесар Г. Тварановіч працуе ва ўніверсітэце ў Беластоку (Польшча), узначальвае кафедру беларускай філалогіі, жыве ў Бельску Падляскім. Навуковыя інтарэсы даследчыцы па-ранейшаму скіраваныя на ўзаемакантакты беларускай літаратуры з іншымі еўрапейскімі. У 2008 годзе Галіна Тварановіч у суаўтарстве з Янам Чыквіным пераклала са старапольскай мовы на беларускую арыгінальны літаратурны помнік «Запіскі янычара Канстанціна Міхайловіча, серба з Астравіцы», тэкст якога быў невядомы большасці беларускіх гісторыкаў літаратуры. Перакладчыца выказвае слушнае меркаванне пра магчымасць узнікнення «Запісак янычара…» ў беларуска-польскім культурным асяродку Вялікага Княства Літоўскага. Знаходкі і гіпотэзы даследчыцы вельмі актуальныя ў наш час драматычнага раз'яднання народаў…

> **З запісаў 27 лютага 1983 года:**
> *«Не магу ўявіць Яго, як бясконцасць не магу ўмясціць у сябе. Але ж я адчуваю над усім лёсаносную Руку, Якая кіруе светам з часам мінулым, цяперашнім і будучым. І чым бы я была без вызнання Бога?! Пустыняй! Жывуць у маёй душы два пачаткі — Бог і каханне. Не магу не любіць, створана так, што жывая толькі тады, калі кахаю. Але ж гэтыя два пачаткі так цесна звязаны, што, магчыма, і не пара іх, а адзін толькі…».*

У апошнія гады прафесар Г. Тварановіч зацікаўлена даследуе беларускую літаратуру ў Польшчы, найперш — творчасць сяброў літаб'яднання «Белавежа». Гэтаму і прысвечаны яе навуковыя выданні — кнігі «Пад небам Айчыны» (Беласток, 2005), «Пры брамах Радзімы. Літаратурнае аб'яднанне «Белавежа»: станаўленне, праблемы, асобы» (Беласток, 2012), а таксама многія змястоўныя публікацыі і выступленні з дакладамі на міжнародных навуковых форумах.

Даследчыцы стае часу на ўкладанне і рэдагаванне вядомага гуманітарыям і філолагам свету навуковага штогодніка «Беларутэністыка Беластоцкая», які ўжо шэсць год выходзіць у выдавецтве ўніверсітэта ў Беластоку, заснавальніцай якога яна і была. Думаецца, што натхненне і сілы памнажае сумоўе душ — Галіны Тварановіч і Яна Чыквіна. Яны разам узнялі аўтарытэт беларускай літаратуры ў Польшчы, далучылі да актыўнага навукова-даследчага асэнсавання розных аспектаў беларусістыкі сталых і маладых вучоных з Беларусі і Польшчы.

З'яўленне Г. Тварановіч на Беласточчыне стала знакавай падзеяй у наладжванні плённых навукова-культурных стасункаў паміж Польшчай і Беларуссю. Сёння ў нашым літаратуразнаўстве склалася цэлая кагорта даследчыкаў, заангажаваных творчасцю беларускіх пісьменнікаў Беласточчыны: пачынаючы з вядомага філосафа У. Конана і да маладзейшых В. Шынкарэнка, Г. Тычка, П. Васючэнкі, А. Петрушкевіч, А. Раманчука.

ПАЭТЭСА

Г. Тварановіч — аўтар пяці кніг вытанчанай хрысціянска-філасофскай паэзіі: «Ускраек тысячагоддзя» (1996), «Верасы Драганава» (2000), «Чацвёртая стража» (2004), «Бурштынавы яблык» (2010) і пера-

кладзенай на польскую мову кнігу вершаў «W nieba utulenie» (1996). Тры апошнія выйшлі ў Беластоку.

Творчасць яе адметна вылучаецца ў плыні адроджанай беларускай духоўна-хрысціянскай паэзіі. Вершы нараджаюцца з самазаглыблення, з пошукаў душэўнай спатолі і гармоніі. Паэтэса адлюстроўвае шлях душы да наталення верай. У засені крыжа ратуецца стомленая душа лірычнай гераіні:

Абпаленая і перасохлая
у ілжывай бясконцасці
тлумнага дня
зацята шукаю адзінага месца,
дзе яшчэ можна жывою вадою
душу наталіць —
імкнуся ў засень Крыжа.

Пранізлівы сум, роздум пра смерць і пра тое, што ёсць іншабыццё, прыводзяць гераіню да неабходнасці веры «ў святло, у світанне» — ва ўваскрашальную несмяротнасць душы. Жыццё чалавека непазбежна «мусіць апасці лісцем сухім / пад крокі наступнікаў…» Але душа, напоўненая і асветленая верай, размаўляе з вечнасцю і застаецца ў ёй:

…Цяпер я мару быць смыком,
Якога цемра бяжыць.

Паэзія Г. Тварановіч дапамагае асэнсаваць шлях да веры, які часцей пачынаецца з болю страты, з усведамлення незваротнасці. Яе творы даюць магчымасць пераканацца ў гарманічнасці жыцця асобы ў веры, у ацаляльнай сіле малітвы, якая ратуе душу, суніме боль.

Сплывае імглістасць суровых вякоў
над прыхаванымі колісь
вяршынямі духу…
Вось дачакаліся:
выспеліў час
таемныя долю і лёс,
маленне і шлях —
прагу Хрыста
ў Беларусі.

> **З запісаў 5 мая 1983 года:**
> *«…Цяпер усведамляю, што вера ўва мне жыла заўсёды, доўгія гады стукалася ў замкнёныя дзверы душы, прасілася, каб прызнала яе, каб запатрабавала невымерны скарб, атрыманы разам з нараджэннем. Вяртанне да сябе?..»*

Занепакоенасць аб дабрыні і міласэрнасці між людзьмі, народамі і дзяржавамі прачытваецца ў, здавалася б, глыбока асабістых радках, дзе грамадска-агульначалавечае дакладна супадае з малітвай верніцы:

А мабыць,
улада —
ад «лад», і «паладзіць», адкуль і «суладдзе».
Моцы малю, каб дачакацца
міласэрнае самае ўлады —
улады Любові Хрыстовай
над роснай зямлёю…

Сярод вершаў духоўна-хрысціянскага гучання сучаснікаў (Р. Барадулін, Н. Мацяш, Х. Лялько, І. Багдановіч, Зьніч (Алег Бембель), Д. Бічэль ды інш.) паэзія Г. Тварановіч вылучаецца, па меркаванні Я. Чыквіна, «найвышэйшым узроўнем… хрысціянскага духоўнага самавыяўлення».

Па вызначэнні бібліеіста, прафесара А. Яскевіча, такую паэзію варта называць трансцэдэнтнай, або паэзіяй хрысціянскай праўдзенцыйнасці (Гл.: А. С. Яскевіч. Біблейскі пераклад. Зберажэнне тэксту. Аб духоўнай паэзіі. Мінск, 1988). У найноўшай беларускай паэзіі, піша Я. Чыквін у кнізе «Ідэя. Вобраз. Інтэрпрэтацыя» (Беласток, 2014), творчасць Г. Тварановіч і Зьніча (А. Бембеля) прадстаўляе тэацэнтрычную плынь (у адрозненне ад антрапацэнтрычнай, якая таксама сцвярджае хрысціянскія каштоўнасці і ідэалы).

Я. Чыквін, аўтарытэтны і праніклівы вучоны, канцэптуальна паглыбляючы і ўдакладняючы ў названай кнізе іншыя важныя аспекты айчыннага літаратуразнаўства, аргументавана разважае пра шляхі станаўлення сучаснай беларускай духоўнай паэзіі. Ён вылучае два адметныя кірункі: «авакумаўскі», якім ідзе ў сваёй паэзіі Зьніч (А. Бембель), і «паскалеўскі», які і прадстаўляе творчасць Г. Тварановіч з уласцівымі жанравымі адметнасцямі: вершамі-малітвамі, споведзямі, медытацыямі (на ўвазе маецца традыцыя знакамітага французскага вучонага, матэматыка, фізіка, літаратара, рэлігійнага філосафа XVII стагоддзя, які апошнія гады жыцця, пакінуўшы дакладныя навукі, аддаў абароне вечных хрысціянскіх каштоўнасцей).

Спасціжэнне паэзіі Г. Тварановіч запрашае кожнага да роздуму: хто мы на гэтай зямлі, як павінны стасавацца між сабой.

Мяне незвычайна ўзрушыла апошняя па часе выдання аўтабіяграфічная кніга Г. Тварановіч «Пайсці, каб вярнуцца» (Беласток, 2014), якая ўзнікла паводле шматгадовых дзённікавых запісаў аўтара. Кніга складаецца з трох частак: «З запісаў вучаніцы», «З запісаў студэнткі», «З запісаў аспірантэкі». У шэрагу аўтабіяграфічных кніг і твораў беларускіх пісьменнікаў названая кніга Г. Тварановіч унікальная. У ёй спавядальна прадстаўлена спачатку жыццё дзяўчынкі-школьніцы, піянеркі, адказнай і самадысцыплінаванай камсамолкі, а затым студэнткі і аспірантэкі — праз самааналіз, самапаглыбленне, часта бязлітаснае самавыкрыванне. Дапытлівая, неспакойная душа дзяўчынкі-падлетка, а затым аспірантэкі, маладой матулі, пераадольваючы рэгламентацыі савецкай ідэалогіі і атэістычнай маралі, уздымалася і расла да хрысціянскага чалавекалюбства. Г. Тварановіч удзячная ўніверсітэцкім настаўнікам, асабліва Ларысе Лявонцьеўне Кароткай, якая стала ідэалам выкладчыка, а таксама Веры Міхайлаўне Лумбінай, якая «адкрыла» будучай даследчыцы Югаславію, літаратуры і культуры яе народаў.

Зоя МЕЛЬНІКАВА

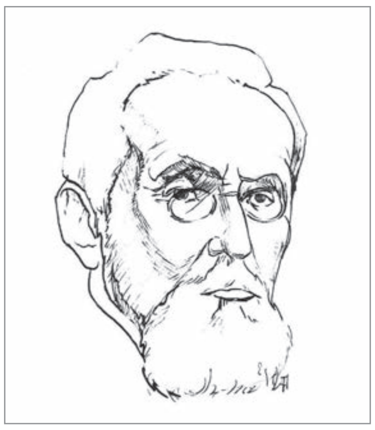
Шлях у сем стагоддзяў

Новая мова, новая літаратура

Першая частка працы Фелікса Баторына, прысвечаная яўрэйскай літаратуры, выйшла ў «ЛіМе» № 4. Артыкул ахапіў перыяд з сярэдняевечча да Гаскалы — яўрэйскага адраджэння і распавёў пра асаблівасці жыцця тагачасных яўрэяў, найбольш выбітных пісьменнікаў і самыя значныя творы яўрэйскай літаратуры XIV — XVIII стагоддзяў. Сённяшні артыкул робіць яшчэ адзін стагадовы крок — з канца XVIII стагоддзя па 1870-я гады, калі пачаўся заняпад Гаскалы.

«БАРАНІЦЬ БАЦЬКАЎШЧЫНУ!»

Трапіўшы ў выніку падзелаў Рэчы Паспалітай пад уладу Расійскай імперыі, яўрэі адразу адчулі розніцу паміж памяркоўным стаўленнем да іх польска-літоўскіх уладаў і рэзка адмоўным — рускага царызму, які істотна абмежаваў правы яўрэяў, загнаў іх за рысу аселасці, абклаў непамернымі падаткамі, стэрарызаваў жорсткімі рэкруцкімі наборамі. Апроч таго, малалетніх хлопчыкаў забіралі ў кантаніцкія вучылішчы, дзе іх прымусова хрысцілі ў праваслаўе. Няма нічога дзіўнага, што да паўстанцаў 1831 і 1863 — 1864 гадоў далучаліся і яўрэйскія атрады. Так, у сваіх мемуарах («Moje podróże») Ігнат Дамейка апісвае эпізод, які адбыўся позняй восенню 1831 года: едучы да месца дыслакацыі паўстанцкага атраду, Дамейка з таварышамі сустрэў групу ўзброеных яўрэяў. «Вы куды?» — спытаўся Дамейка і пачуў у адказ: «Бараніць Бацькаўшчыну!». Гэты выпадак выразна дэманструе, што жыццё нашага краю перастала быць для іх чужым.

Мойхер-Сфорым Мендэле.

РЭАЛІЗМ І РАМАНТЫКА

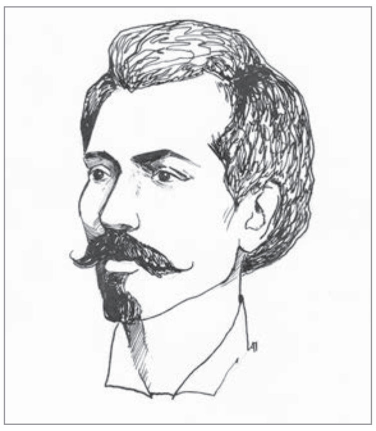
Канец XVIII — XIX стст. — час, калі ў літаратуру прыйшла група таленавітых пісьменнікаў і літаратуразнаўцаў, якія развівалі ідэі гебраізму і ператварылі іўрыт з урачыста-архаічнай мовы рэлігійнага культу (практычна мёртвай, бо не ўжывалася ў штодзённым жыцці) у высокамастацкую, гатовую да адраджэння. Пераважная большасць гэтых пісьменнікаў паходзіла з усходнееўрапейскага яўрэйства (з Беларусі, Літвы, Галіцыі і Украіны). З менавіта беларуска-літоўскіх яўрэйскіх пісьменнікаў-гебраістаў трэба адзначыць А. Д. Лебенсона, М. І. Лебенсона, І. Л. Гардона, А. Мапу, Мендэлэ-Мойхер-Сфорыма (Ш. Абрамовіч з Капыля) і іх паслядоўнікаў — П. Смаленскіна, Р. А. Браўдэса і інш. Мендэлэ-Мойхер-Сфорым, што з лёгкай рукі Шолам-Алейхема атрымаў пачэсны тытул дзядулі яўрэйскай літаратуры, стаў пачынальнікам свецкай літаратуры на мове ідыш.

Сярод названых пісьменнікаў найбольш цікавым уяўляецца Іегуда Лейб Гардон. Ён пачынаў з рамантычна-ідылістычнай паэзіі на біблейскія матывы («Давід і Барзілай», 1886) і зборніка баек, дзе пераказаў на іўрыце сюжэты Эзопа, Ж. Лафантэна, І. Крылова, надаўшы ім выразны яўрэйскі каларыт. У тым жа зборніку пісьменнік змясціў вершаваныя пераклады шэрагу прыпавесцей з Мішны*. Сумяшчэнне атрымалася вельмі арганічным. Пісьменнік таксама цалкам слушна лічыцца бацькам навелы на іўрыце, выступаў як бліскучы і імпэтны публіцыст, стаўшы аўтарам першых у іўрыцкай літаратуры фельетонаў.

Іегуда Лейб Гардон.

Змагаючыся за духоўную асвету народа, І. Л. Гардон прааналізаваў адмоўныя бакі літаралізму ў адносінах да рэлігійных прадпісанняў, заклікаў адкінуць усё адсталае і рэакцыйнае ў яўрэйскім побыце Усходняй Еўропы, змагаўся за прарыў яўрэйскай самаізаляцыі.

Вялікую ролю ў развіцці рамана на іўрыце адыграў Абрагам бен-Іекуціэль Мапу. Гэты мастак слова густымі сакавітымі фарбамі намаляваў гістарычныя палотны з эпохі Першага Храма («Любоў у Сіёне», 1853, «Віны Самарыі», 1865), у якіх традыцыйна ідэалізаваў (як у драматычных творах пачатку XVII ст.) жыццё старажытнаяўрэйскіх абшчын на ўлонні маляўнічай палесцінскай прыроды. Такі фон зрабіў яшчэ больш яскравымі і захапляльнымі складаныя, з заблытанымі клубкамі інтрыг падзеі і рамантычных персанажаў у духу А. Дзюма.

Перац Смаленскін.

Пераходзячы да апісання сучаснага яму жыцця, пісьменнік высмейваў цемрашальства, адсталасць, местачковасць мыслення, заклікаў да асветы (раман «Ханжа», 1857—69). Адначасова А. Мапу рэзка крытыкаваў асімілятарства.

Прадаўжальнікам рэалістычнай лініі ў творчасці А. Мапу быў П. Смаленскін. Гэты пісьменнік шмат вандраваў і стварыў цэлую серыю раманаў, увасобіўшы ў іх набыты ў часе вандровак досвед і веды пра жыццё яўрэяў розных краін Еўропы. Але мастацкія вартасці ягоных твораў саступаюць вялікім папярэднікам.

Больш высокія мастацкія якасці ўласцівыя раманам Р. Браўдаса, якому ўдалося паказаць не толькі праблемы яўрэйскага мястэчка, але і праблемы яўрэйскай інтэлігенцыі, праблемы і супярэчнасці ўнутры Гаскалы.

МОВА НАНОВА

Галоўным ідэйна-культурным цэнтрам Гаскалы ў Беларусі і Літве была, безумоўна, Вільня, дзе выдаваліся грамадска-літаратурныя штотыднёвікі «Га-Магід», «Га-Меліц», «Га-Кармэл».

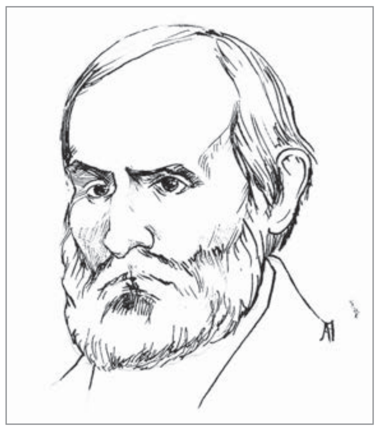
> *Ігнат Дамейка апісвае эпізод, які адбыўся позняй восенню 1831 года: едучы да месца дыслакацыі паўстанцкага атраду, ён сустрэў групу ўзброеных яўрэяў. «Вы куды?» — спытаўся Дамейка і пачуў у адказ: «Бараніць Бацькаўшчыну!».*

Асаблівым цэнтрам прыцягнення для пісьменнікаў беларуска-літоўскай Гаскалы быў заснаваны П. Смаленскіным «Га-Шахар».

Як ужо зазначалася, Гаскала адначасова спрыяла і развіццю літаратуры на мове ідыш. Літаратура на гэтай мове ўзнікла адначасова з самою моваю. Ужо ў XII ст. з'явіліся глосарыі на ідыш, дададзеныя да асобных рэлігійных кніг. Іх прызначэнне — тлумачэнне свяшчэнных тэкстаў і парадку абрадаў простаму люду, які кепска валодаў іўрытам. Паступова на ідыш ствараўся багаты фальклор, пачалі з'яўляцца і кніжныя выданні.

Напрыканцы XVIII стагоддзя ідыш паступова заваёўвае пазіцыі новай літаратурнай мовы. У сярэдзіне XIX ст. гэтай мовай засвоеныя практычна ўсе літаратурныя жанры.

Адносіны паміж пісьменнікамі-гебраістамі і пісьменнікамі-ідышыстамі не былі простымі і адназначнымі. Гебраісты змагаліся за вяртанне іўрыту статусу агульнанацыянальнай мовы, нягледзячы на месцажыхарства яе носьбітаў, імкнуліся развіваць іўрыт у адпаведнасці з новымі сацыяльна-эканамічнымі і культурнымі абставінамі, выйсці за межы рэлігійнай функцыі гэтай мовы. Ідышысты лічылі, што інструментам паспяховай барацьбы за духоўны і культурны рост простага люду з'яўляецца менавіта развіццё мовы ідыш, на якой размаўляла еўрапейскае яўрэйства. Ідышысты разглядалі літаратуру на іўрыце як элітарную, а літаратуру на ідышы — як народную. Тым не менш непрымірымасці паміж гебраістамі і ідышыстамі не было — было супрацоўніцтва, стварэнне і публікацыя тэкстаў на абедзвюх мовах, перакладчыцкая дзейнасць (з адной яўрэйскай мовы на другую). Прадстаўнікі абодвух лагераў пісалі таксама на мовах краін пражывання — такім чынам літаратура выходзіла з культурнага гета, рабілася даступнай асіміляванай частцы яўрэйскага народа.

Абрахам Мапу.

«МАЛЕНЬКІ ЧАЛАВЕЧАК»

Пачынальнікам новай яўрэйскай літаратуры на ідыш можна лічыць нашага земляка Мендэле Мойхер-Сфорыма (Шолам-Якаў Абрамовіч, 1836, Капыль — 1917, Адэса). Гэта першы пісьменнік, чыя творчасць дасягнула высокага мастацкага ўзроўню і атрымала сусветнае прызнанне. Свой літаратурны шлях Мендэле Мойхер-Сфорым пачаў з прыродаапісальных вершаў на іўрыце. У 1854 годзе юнак здзейсніў вандроўку па Беларусі і Украіне, пазнаёміўся з вядомым дзеячам Гаскалы пісьменнікам А. Б. Готлоберам, які паспрыяў адукацыі будучага класіка яўрэйскай літаратуры, дапамог яму ў вывучэнні рускай і нямецкай моў, прыродазнаўчых навук. У 1856 г. Мендэле Мойхер-Сфорым стаў настаўнікам у яўрэйскім казённым вучылішчы і неўзабаве апублікаваў сваю першую сур'ёзную літаратурную працу — «Пісьмо пра выхаванне», у якім даводзіцца неабходнасць вучыць дзяцей не толькі Талмуду, але і свецкім навукам, рускай мове. Пад уплывам дзеячаў рускай культуры Мендэле Мойхер-Сфорым вырашыў пераказваць на зразумелай простаму чалавеку мове навукова-папулярныя працы і абраў для гэтага «Гісторыю прыродазнаўства» Ленца, пасля чаго перайшоў да стварэння на ідыш мастацкіх твораў. Галоўным героем іх зрабіўся блізкі абранай пісьменнікам чытацкай аўдыторыі чалавек з нізоў, «маленькі чалавек». Першы свой буйны твор Мендэле Мойхер-Сфорым так і назваў: «Маленькі чалавечак». Тэма жыцця местачковага яўрэя, маленькага чалавечка з ягонымі вялікімі праблемамі — галоўная ў творчасці пісьменніка. Жыццё і творчасць Мендэле Мойхер-Сфорыма складаюць цэлую эпоху ў развіцці яўрэйскай літаратуры. Разам з Шолам-Алейхэмам (Украіна) і І. Л. Перацам (Польшча) ён уваходзіць у трыяду класікаў-пачынальнікаў новай літаратуры на ідыш.

ЯШЧЭ НЕ КАНЕЦ

З 1870-х гадоў пачынаецца заняпад Гаскалы, але ў яўрэйстве ужо існавала высокаадукаваная інтэлігенцыя. З гэтага асяроддзя выйшлі цэлыя плеяды пісьменнікаў новай хвалі. На працягу некалькіх дзесяцігоддзяў да пачатку новага, XX, стагоддзя ў літаратуру на ідыш і на іўрыце ўвайшлі дзясяткі таленавітых паэтаў, празаікаў, драматургаў, крытыкаў. Выхаваныя на лепшых узорах сусветнай літаратуры, гэтыя пісьменнікі ўнеслі ў сваю нацыянальную літаратуру свежыя ўплывы, у тым ліку дэкадэнцкія, рамантычныя і рэалістычныя. З Беларуссю звязаныя такія імёны буйных нова-іўрыцкіх пісьменнікаў, як З. Шнэўр (1887, Шклоў — 1959, Нью-Ёрк), Д. Шымановіч (1886, Бабруйск — 1956, Тэль-Авіў), І. Кацнельсон (1885, Карэлічы — 1944, Асвенцым). Нова-іўрыцкі пісьменнік Л. Яфэ (1875, Гродна — 1948, Ерусалім) пісаў на іўрыце і рускай мове, перакладаў як з рускай, так і з іўрыту, з 1920 жыў у Палесціне. Усяго ж ідыш-моўных пісьменнікаў беларуска-літоўскага акрэсу было некалькі дзясяткаў.

> *Канец XVIII — XIX стст. — час, калі ў літаратуру прыйшла група таленавітых пісьменнікаў і літаратуразнаўцаў, якія развівалі ідэі гебраізму і ператварылі іўрыт з урачыста-архаічнай мовы рэлігійнага культу ў высокамастацкую, гатовую да адраджэння.*

Фелікс БАТОРЫН

*** Мішна́** (літ. «паўтарэнне») — першы пісьмовы тэкст, які змяшчае рэлігійныя прадпісанні артадаксальнага юдаізму. Частка Вуснага Закона, які, згодна з традыцыяй, Усявышні перадаў Майсею на гары Сінай разам з Пяцікніжжам. Калі ўзнікла небяспека, што вуснае вучэнне будзе забытае, мудрацы вырашылі запісаць яго ў выглядзе Мішны.

Паралелі

Сі ЧУАНЬ:
«Паэт піша толькі для сваіх калег»

Фота Кастуся Дробава

Госць XXII Мінскай міжнароднай выстаўкі-кірмашу — спадар Сі Чуань — кітайскі паэт, эсэіст, перакладчык. Ён адзін з галоўных рэдактараў часопіса «Сучасная міжнародная паэзія» (Contemporary International Poetry), шмат перакладае, падарожнічае, цягам некалькіх семестраў выкладаў спецыяльны курс «Кітайская літаратура XX ст. у перакладах на англійскую мову» ў Нью-Ёркскім універсітэце (ЗША), а таксама ўніверсітэце Вікторыі (Канада). У гутарцы з карэспандэнтам «Кніжнага свету» Сі Чуань распавядае пра асаблівасці ўспрымання паэтычных перакладаў кітайскімі чытачамі, разважае пра грашовыя перспектывы працы паэта і нават на некаторы час становіцца прадказальнікам.

— Напэўна, каб быць адкрывальнікам сусветнай паэзіі для кітайскага чытача, трэба шмат часу праводзіць у падарожжах, актыўна кантактаваць з замежнымі калегамі?

— Сапраўды, мне вельмі падабаецца шмат падарожнічаць. Але, на жаль, у Беларусі я ўпершыню. Я таксама ніколі не быў у Расіі. Гэта мой першы візіт у гэты рэгіён. Калі я знаходжуся ў іншай краіне, то наведваю шмат публічных чытанняў, заводжу сяброў. Таму асабіста знаёмы з некаторымі амерыканскімі і канадскімі паэтамі. На жаль, у мяне няма кнігі вершаў у перакладзе на рускую мову, затое ёсць кніга паэзіі ў перакладзе на англійскую, яна пабачыла свет у адным з самых вядомых выдавецтваў Нью-Ёрка, якое мае назву New Direction, а прадмову да выдання напісаў знаны паэт Гэры Снайдэр. У мяне ёсць сябры-паэты, у гутарках з якімі знаходзіцца шмат прафесійных тэм для абмеркавання. Калі мы разважаем пра паэзію, то можам вельмі моцна заглыбіцца: разглядаць адметнасці стылю, тэмы, розныя аспекты напісання вершаў. У мяне таксама шмат сяброў у Індыі. Я бываў там некалькі разоў. У гэтай краіне вельмі значныя мысліцелі, раманісты, паэты. А не так даўно ў адным з інтэрнэт-часопісаў Нью-Дэлі было апублікавана вельмі вялікае інтэрв'ю са мной (распавядаў пра сябе, свае думкі пра развіццё кітайскага грамадства).

> *Мне падаецца, што ў кожным грамадстве павінна быць 2-3 паэты, чыя творчасць сапраўды эксперыментальная. Яны робяць дзіўныя, вар'яцкія рэчы, стараюцца зламаць межы, стварыць не зусім новую паэзію, але новы тып тэкстаў, напісаць па-новаму. Я чакаю сустрэчы менавіта з такімі творцамі ў Беларусі. І ўпэўнены, што знайду сабе тут сяброў.*

— Каго можаце назваць свамі самымі любімымі паэтамі, чые вершы вам асабліва цікава чытаць і перакладаць?

— Я шмат чытаю амерыканскай, англійскай, іспанскай, рускай, французскай паэзіі. Мне сапраўды цікава будзе пазнаёміцца з беларускімі творцамі. Перакладаю таксама шмат: не так даўно я апублікаваў пяць кніг перакладаў. Адна з іх — мемуары польскага пісьменніка Чэслава Мілаша. А летась на кітайскую мову была перакладзена кніга выбраных эсэ Бродскага «Менш, чым адзін», якую назвалі адным з самых значных перакладных выданняў года.

— А як наконт рускіх паэтаў? Перакладаеце іх на кітайскую мову?

— Не магу сказаць, што рускія паэты сёння надзвычай папулярныя ў Кітаі, але быў перыяд, калі наш народ спрабаваў зразумець, асэнсаваць уласны сацыялізм, мы чыталі шмат рускіх паэтаў і пісьменнікаў: Пастарнака, Мандэльштама, Ахматаву, з маладзейшага пакалення — Вазнясенскага. Мы ведаем нешта пра Еўтушэнку. Менавіта ў той час многа твораў рускіх аўтараў было перакладзена на кітайскую. Магчыма, у гэтым пераліку былі і беларускія творцы, іх маглі ўключыць у анталогіі вершаў аўтараў з Савецкага Саюза, але па тэкстах мы не здольныя былі дакладна вызначыць: яны рускія ці беларусы. Але ў той жа час думаю, кітайскія аўтары і цяпер сапраўды зацікаўленыя тым, пра што пішуць на постсавецкай прасторы, іх цікавіць перадусім творчы вопыт.

— Ці складана прадстаўляць новага паэта кітайскаму чытачу?

— Цяпер у Кітаі выдаецца многа кніг перакладаў паэзіі, і мы наладжваем усё больш і больш сувязей з замежнымі творцамі. Да прыкладу, не так даўно кітайскай публіцы я прадставіў паэта Томажа Шаламуна з маленькай еўрапейскай краіны Славенія. Я быў першым, хто запрасіў яго ў Кітай. Мы сустрэліся ў ЗША, я зразумеў, што перада мной вельмі важны творца, і запытаўся, ці зацікаўлены ён у тым, каб наведаць Кітай. І вось, некалькі гадоў таму ён пабываў у нашай краіне. Выйшлі і дзве кнігі яго вершаў у маім перакладзе на кітайскую мову. Магчыма, у будучыні некаторыя беларускія паэты будуць такім жа чынам прадстаўленыя кітайскаму чытачу. Гэта нескладаны працэс. Мне вельмі цікава, я гатовы шукаць матэрыял для новых анталогій, а ў часопісе «Сучасная міжнародная паэзія» мы зацікаўленыя ў новых аўтарах, творах. Таму для мяне і маіх сяброў так важна наведваць розныя мясціны, знаёміцца з новымі паэтамі, і мы заўсёды гатовыя прадставіць творцаў кітайскаму чытачу.

— Ці адчуваеце, што новыя твары ў паэзіі на кітайскім рынку нейкім чынам спаборнічаюць з айчыннымі творцамі за ўвагу чытача?

— У цэлым, маладая кітайская паэзія можа быць падзеленая на некалькі плыняў і густаў. Некаторыя ўсё яшчэ спрабуюць пісаць у старажытным стылі, захоўваючы метры, рыфмы. У нас ёсць вельмі доўгая традыцыя напісання вершаў у такім стылі. Я не думаю, што аўтарам, якія ўсё яшчэ пішуць у старажытным стылі, а таксама іх прыхільнікам цікавая замежная літаратура. Сярод паэтаў, хто піша не на класічнай, але на народнай, сучаснай кітайскай мове, таксама наўрад ці знойдзецца многа асоб, якія захочуць прачытаць творы нейкага замежнага аўтара. Яны больш зацікаўленыя ў тым, каб чытаць пра сябе, знаёміцца з гісторыямі пра мясцовае жыццё. Варта памятаць, што ў нашай краіне вельмі многа сельскіх жыхароў, і людзі, якія жывуць у вёсках, таксама хутчэй захочуць чытаць пра сябе.

Але існуе і іншая група чытачоў. Менавіта на іх мы з калегамі арыентуемся ў сваёй працы. Яшчэ з 1980-х у Кітаі развіваецца цэлы рух маладых паэтаў, якія імкнуцца пісаць па-новаму. Вось такія людзі, таксама як і моладзь з гарадоў, заўсёды гатовыя атрымаць новую інфармацыю са свету за межамі краіны. Працэс урбанізацыі ўсё яшчэ актыўна адбываецца ў Кітаі. Трэба ўлічваць, што ў розных мясцінах людзі маюць розныя густы, увага скіраваная на розныя аб'екты і мэты.

— Вы ўжо казалі, што фактычна нічога не ведаеце пра беларускую паэзію. Пабыўшы некалькі дзён у нашым горадзе, крыху ведаючы творцаў з Польшчы, Расіі, ці можаце нейкім чынам прадказаць, якія яны, сучасныя беларускія вершы?

— Так, я нешта ведаю пра рускую паэзію. Я таксама знаёмы з некаторымі паэтамі з Сербіі, Малдовы і Славеніі, думаецца, што можна пабачыць нейкія агульныя рысы ў творчасці паэтаў з гэтага рэгіёна. Але насамрэч у мяне да вас больш пытанняў, чым, магчыма, у вас да мяне… Адчуваю, што творцы з Беларусі пішуць адрозна ад расійскіх калег, але думаю таксама, што нейкія сувязі паміж літаратурамі быць павінны. Я таксама ведаю, што ва Усходняй Еўропе паэты рабілі шмат эксперыментаў над формай і стылем, творцы з Чэхіі і Польшчы шмат пісалі пра ўсё, што адбываецца ў іх жыцці. Не думаю, што ў беларускай паэзіі будуць нейкія смелыя эксперыменты. Але ў той жа час спадзяюся, што змагу прачытаць нешта сапраўды дзіўнае.

Вось, да прыкладу, у Кітаі, калі паэт не лічыць сябе эксперыментатарам, ён будзе пісаць на жыццёвыя тэмы: штодзённасць, сум, гора, каханне, страту кахання, адносіны з іншымі людзьмі, пра прыроду. Але мне падаецца, што ў кожным грамадстве павінна быць 2-3 паэты, чыя творчасць сапраўды эксперыментальная. Яны робяць дзіўныя, вар'яцкія рэчы, стараюцца зламаць межы, стварыць не зусім новую паэзію, але новы тып тэкстаў, напісаць па-новаму. Я чакаю сустрэчы менавіта з такімі творцамі ў Беларусі. І я ўпэўнены, што знайду сабе тут сяброў.

> *Магчыма, у будучыні некаторыя беларускія паэты будуць прадстаўленыя кітайскаму чытачу. Гэта нескладаны працэс. Мне вельмі цікава, я гатовы шукаць матэрыял для новых анталогій, а ў часопісе «Сучасная міжнародная паэзія» мы зацікаўленыя ў новых аўтарах, творах. Таму для мяне і маіх сяброў так важна наведваць розныя мясціны, знаёміцца з новымі паэтамі, і мы заўсёды гатовыя прадставіць творцаў кітайскаму чытачу.*

— Паэты ў Беларусі, ды і ў іншых краінах часта сутыкаюцца з матэрыяльным аспектам існавання, шукаюць розныя шляхі, каб зарабіць грошы. А ці можна ў Кітаі зарабіць на жыццё, працуючы толькі ў літаратуры?

— Калі вы аўтар бестселераў і пішаце пра штодзённае жыццё моладзі, каханне, пакуты маладых людзей; ці калі вы распавядаеце пра падарожжы ў часе, то вашы кнігі могуць падацца цікавымі многім людзям, вы здолееце прадаць шмат асобнікаў і зарабіць шмат грошай. Яшчэ большым прыбытак стане, калі кніга будзе экранізаваная. Аўтару бестселераў прасцей стаць паспяховым. Але мяне такая літаратура не цікавіць. Мне важны працэс мыслення, ідэі, шлях мыслення, нешта філасофскае, гістарычнае. І я ведаю, што ў любым выпадку кніга паэзіі бестселерам не стане. Паэт піша толькі для сваіх калег. Адзіны варыянт жыцця такога творцы: ты пішаш нешта дзіўнае, едзеш у іншы горад і сустракаешся з іншым дзіўным чалавекам, які мае падобныя ж тэксты. Прыгадваюцца словы Габрыеля Гарсія Маркеса, які пісаў, што для пісьменніка найлепшая ўзнагарода — калі мозг, натрэніраваны пісаннем, можа пазнаць іншы мозг, натрэніраваны пісаннем. Гэта сапраўды самая вялікая ўзнагарода, якую мы можам атрымаць.

Марына ВЕСЯЛУХА

Гістарыёграф

Мікалай ПЛАВІНСКІ

Жыццяпіс сталіцы ВКЛ

Напрыканцы 2014 года пабачыла свет кніга «Гісторыя Навагрудка — з глыбінь вякоў да нашых дзён» (Мінск: Белстан, 2014. — 592 с.). Відавочна, напісанне гісторыі горада, які ў айчыннай гістарычнай навуцы лічыцца першай сталіцай Вялікага Княства Літоўскага, задача няпростая. Але аўтарскі калектыў з ёй паспяхова справіўся.

Новае выданне прысвечана 970-годдзю горада. Летапіснае паведамленне пра заснаванне Наваградка ў 1044 годзе выклікае шэраг пытанняў, але факт існавання гарадскога паселішча гэтага часу на наваградскіх узвышшах з'яўляецца бясспрэчным.

Кніга вылучаецца шыкоўным паліграфічным выкананнем. Паралельныя тэксты на беларускай і рускай мовах суправаджаюцца шматлікімі каляровымі ілюстрацыямі і фотаздымкамі.

Гісторыя Наваградка выкладзена ў выглядзе асобных нарысаў, пададзеных у храналагічным парадку. Першы з гэтых тэкстаў прысвечаны дагістарычным помнікам Наваградчыны і змяшчае спіс археалагічных помнікаў раёна і кароткі нарыс гісторыі рэгіёна ад яго засялення чалавекам да сярэдзіны I тысячагоддзя нашай эры (аўтар — В. Л. Лакіза).

У наступным нарысе «Станаўленне сярэднявечнага Новагародка» пераважна разглядаюцца пытанні археалагічнага вывучэння горада (аўтары — Т. С. Бубенка і А. А. Мяцельскі). Дзіўна, але гэты раздзел адносна слаба ілюстраваны — багатыя і прэзентабельныя калекцыі ж былі сабраныя за гады раскопак горада.

Упрыгажэнне кнігі — нарыс «Навагародак у перыяд Вялікага Княства Літоўскага і ў складзе Рэчы Паспалітай» (аўтары — В. Ф. Голубеў, А. Б. Доўнар, А. У. Мацук, А. А. Радаман). У ім прыводзяцца шматлікія архіўныя дакументы па гісторыі горада, якія суправаджаюцца багатым і разнастайным ілюстрацыйным матэрыялам.

Разам з тым не ўсе раздзелы новага выдання заслугоўваюць аднолькава высокай адзнакі. Так, нарыс «Навагрудак у міжваенны перыяд» (аўтары — В. В. Даніловіч і К. С. Разуванава) фактычна ўяўляе сабой пералік статыстычных дадзеных пра горад і шматлікія звесткі пра дзейнасць беларускіх палітычных арганізацый. На гэтым фоне неяк губляецца разуменне ролі Наваградка ў жыцці міжваеннай Польшчы, пры тым, што горад быў цэнтрам аднаго з ваяводстваў. Апроч таго, з-пад увагі аўтараў цалкам выпаў насычаны падзеямі перыяд паміж уключэннем Заходняй Беларусі ў склад БССР і нападам Германіі на Савецкі Саюз.

Аднак агульнае ўражанне ад кнігі самае станоўчае. Пагартаўшы старонкі, зноў хочацца наведацца ў гэты горад, каб яшчэ раз дакрануцца да старажытных замкавых муроў і наталіцца духам загадкавага сярэднявечча. Думаю, што такое жаданне з'явіцца не толькі ў мяне. І гэта будзе самай лепшай рэцэнзіяй на новае выданне.

Кансерватары і хуліганы

Заканчэнне. Пачатак на стар. 2.

Якасць тэксту вызначыць вельмі проста. Калі нехта піша раман, то ў яго творы павінен быць сюжэт, раскрывацца характары, мова твора мусіць адрозніваецца ад, да прыкладу, мовы газет. Павінны выкарыстоўвацца розныя стылі, адценні, сродкі выразнасці… Гэта ўсё элементарна. Але чамусьці некаторыя думаюць, што калі яны маюць блог ці старонку ў сацыяльных сетках, то ўжо могуць напісаць раман. Гэта філалагічны падыход. Але ёсць і іншы абсалютна беспамылковы метад: добрая літаратура «зацягвае». Калі ты пачаў чытаць добрую кнігу, то пасля першай главы ўжо не адкладзеш яе. І чалавек, які чытае добрыя кнігі, ніколі не купіцца на абклеенныя прэміямі халтуры.

— Нашы крытыкі часта спрачаюцца пра тое, ці патрэбна пісаць разгромныя рэцэнзіі на кепскія кнігі або такія выданні лепш ігнараваць. Агульнага меркавання пакуль няма. Як лічыце вы?

— Ёсць такое выказванне: добрая кніга робіць чалавека лепшым. Але часта забываюцца дадаць працяг: кепская кніга робіць чалавека горшым. І пускаць у сябе кепскую кнігу — тое самае, што есці сапсаваныя, пратэрмінаваныя прадукты. Гэта небяспечна. Тым больш што за сваё жыццё чалавек прачытвае вельмі мала кніг. Калі палічыць, то адзінкі, якія чытаюць па кнізе на дзень, могуць адолець 12 тысяч твораў (звычайна ж чытаецца адна кніга на тыдзень — і ў выніку мы маем лічбу 2 тысячы). Гэта не так шмат. Калі палова з іх будзе кепскімі, то нічога карыснага такое чытанне чалавеку не прынясе. Натуральна, пра ўсе дрэнныя кнігі пісаць няма сэнсу, але пра тыя выданні, якія па розных прычынах рэкламуюцца і раскручваюцца, варта казаць, каб не адбывалася працэсу стварэння лжэаўтарытэтаў. У нас ёсць адмысловая рубрыка «Тыя, хто спявае ў дзядоўніку», дзе вопытны, філалагічна адукаваны рэцэнзент проста тлумачыць, чаму той ці іншы папулярны, разрэкламаваны раман чытаць няварта.

— А ці часта вы атрымліваеце водгукі ад чытачоў? Ці ёсць рэакцыя саміх аўтараў?

— Канечне, чытачы вельмі часта дзякуюць. Аўтары злуюцца, помсцяць нам у сацыяльных сетках. Быў нават выпадак, калі аўтар скарыстаўся службовым становішчам і даслаў нам ліст з абурэннем на афіцыйным бланку Грамадскай палаты.

— «Литературную газету» я назвала б хутчэй кансерватыўнай, чым наватарскай. У якім кірунку плануеце развівацца?

— Зараз такі час, калі вельмі здорава быць кансерватыўным. Але мы шукаем новыя шляхі для развіцця. Не так даўно прыдумалі новую палосную рубрыку «Плошча эвалюцыі», якая атрымалася вельмі хуліганская. Яе робіць група маладых паэтаў і празаікаў, ва ўзросце прыкладна 25 гадоў. Я нават памылкі за імі не праўляю. Хай вучацца.

— Як можаце ацаніць сучасную літаратуру? Ёсць у ёй нешта добрае?

— Добрае заўсёды ёсць, але, як правіла, праз 10 — 15 гадоў ацэнкі змяняюцца. Сярод тых, хто называўся ў ліку першых падчас перабудовы, амаль нікога не засталося. З зорак пачатку 2000-х таксама на слыху толькі некалькі імёнаў. Узровень літаратуры вызначае толькі час. Кніга можа трапіць у болевую кропку пэўнага перыяду і раскруціцца хутка, але пройдуць гады да таго, як стане вядомая яе сапраўдная вартасць. Калі твор перавыдаецца і яго працягваюць чытаць, то можна смела сцвярджаць, што ён добры. Я нават не вазьмуся прадказваць поспех нейкім аўтарам, бо сам памыляўся ў прагнозах. Класікамі становяцца пісьменнікі, якіх перачытваюць і перавыдаюць.

— Вы адзначалі, што сёння ўзрастае цікавасць да вялікіх раманаў. А сам раман як жанр адродзіцца?

— Так, раман ужо адрадзіўся. І выдаўцы сцвярджаюць, што зараз лепш за ўсё прадаюцца тоўстыя кнігі. Відаць, у гэтым зменлівым свеце чытачу хочацца спыніцца і пражыць з героем усё жыццё, каб ведаць, як звалі яго першую каханую, дзе ён вучыўся і кім марыў стаць у дзяцінстве.

Марына ВЕСЯЛУХА

Што ў творцаў нашых?

Да мерапрыемстваў XXII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу актыўна далучыліся сябры Саюза пісьменнікаў Беларусі. На стэндзе рэспубліканскай пісьменніцкай арганізацыі — кнігі самых розных жанраў: паэзія, проза, публіцыстыка, літаратура для дзяцей і падлеткаў…

У гэтай багатай палітры ёсць творы мэтраў айчыннага прыгожага слова і маладых аўтараў на беларускай і рускай мовах, у тым ліку Мікалая Чаргінца («Аперацыя "Кроў"»), Алеся Савіцкага («Обаль», «Цуды на Лысай гары»), Віктара Праўдзіна («Іду насустрач»), Георгія Марчука («Пеўчыя 41-га года») і г. д.

Маладая літаратура прадстаўлена кнігамі серыі выдавецтва «Чатыры чвэрці» «Мінскія маладыя галасы»: паэтычнымі зборнікамі «Сувязь жыццяў» Яны Явіч, «Пульс навальніц» Маргарыты Латышкевіч, «На колькі слоў» Людмілы Клачко, «Мой анёл прысніў мяне» Ганны Чумаковай, «Адчуць гармонію душы» Тацццяны Мацюхінай, калектыўнымі — «Мелодыі світанку» і «Маладзік», а таксама грунтоўным даследаваннем гісторыка Дзяніса Марціновіча «"Донжуанскі спіс" Караткевіча». Ёсць тут і кнігі з серыі «Маладая паэзія Беларусі» (выдавецтва «Харвест»): «У дзённай мітусні» Рагнеда Малахоўскага, «Бэзавае сонца» Марыны Помаз, «Кроплі святла» Надзеі Філон, «4.33» Адама Шостака…

Бадай, найбольш маштабна прадстаўлена серыя «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі»: дылогія Уладзіміра Гніламёдава «Расія», кніга прозы Сяргея Трахімёнка «Родная крывінка», зборнікі паэзіі «Маё лета» Генадзя Пашкова, «У нябёсах вясны» Уладзіміра Мазго, «Час яблыкаў» Мікалая Наменснікава, кніга п'ес-казак для падлеткаў Зінаіды Дудзюк «Канікулы на астэроідзе» ды інш.

Сярод перыядычных выданняў, якія можна пабачыць на стэндзе, — часопіс Саюзнай дзяржавы «Белая Вежа» і альманах «Літаратурная Гомельшчына».

У першы выставачны дзень творцы сталічнага аддзялення яскрава заявілі пра сябе на цэнтральнай пляцоўцы Нацыянальнага стэнда Беларусі: уласныя вершы прадставілі паэтэсы Яна Явіч, Людміла Клачко, Іна Фралова, Анастасія Кузьмічова і барды Ганна Чумакова ды Алена Свечнікава. Пра свой новы гістарычны раман «Пан Кміціч» распавёў празаік Міхаіл Галдзянкоў.

Арына КРАЙКО

Палітра

Пасмяёмся?

Усміхнуцца і пажартаваць запрашае выстаўка «Мастакі — народ такі!..», якая адкрылася ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі. У экспазіцыі — карыкатуры часопіса «Вожык». Невыпадкова месцам правядзення выстаўкі стала менавіта гэтая ўстанова. Пятрусь Броўка актыўна супрацоўнічаў з выданнем.

Падчас адкрыцця экспазіцыі гучалі жарты ды цікавыя гісторыі. Выступілі мастакі выдання Аляксандр Каршакевіч і Сяргей Волкаў, паэт Ганад Чарказян. Пра гісторыю часопіса распавяла галоўны рэдактар выдання Юлія Зарэцкая. Цяжка пералічыць усіх, хто ў свой час супрацоўнічаў з «Вожыкам». У выданні друкаваліся ўсе айчынныя класікі. Заўсёды шанцавала часопісу і на мастакоў. У падрыхтоўцы нумароў бралі ўдзел выбітныя творцы — Заір Азгур, Анатоль Волкаў, Аскольд Чуркін, Мікалай Гурло, Яўген Бусел, Леанід Чурко, Валянцін Ціхановіч.

Наведвальнікі ўбачаць работы карыкатурыстаў: Алега Папова, Сяргея Волкава, Аляксандра Каршакевіча, Пятра Козіча, Алега Гуцола, Вікенція Пузанкевіча, Паўла Гарадцова, Анатоля Гармазы ды інш. Карыкатуры, прадстаўленыя ў экспазіцыі, — маляўнічыя і яркія, вызначаюцца тонкім гумарам, эфектнасцю. Усім гасцям музея, маленькім і дарослым, гарантаваны добры настрой!

Ганна ПАЛЯКОВА

Ключ да лірыкі

Прэзентацыя новага зборніка паэтэсы, сябра СПБ Вольгі Шпакевіч «Душа-скарбонка» адбылася ў сталічнай публічнай бібліятэцы № 11.

Імпрэзу аўтарка пачала вершам, які даў назву кнізе. Змешчаны на вокладцы партрэт — работа яе мужа, мастака Васіля Бірука. Спадарыня Вольга звярнула ўвагу прысутных і на змест зборніка, шмат старонак якога прысвечана тэме кахання.

Паэт Мікола Шабовіч, рэдактар кнігі, прыгадаў той час, калі яны з В. Шпакевіч былі студэнтамі Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя М. Горкага і разам наведвалі паэтычны гурток. Зямляк паэтэсы, пісьменнік Анатоль Кудласевіч выканаў пад акампанемент гітары песні, прысвечаныя агульнай радзіме. Паэт і празаік Дзмітрый Пятровіч адзначыў асаблівую напеўнасць, меладычнасць вершаў Вольгі Шпакевіч і прадставіў слухачам «Слованарыхтоўку» — пародыю на адзін з яе вершаў. У аўтарскім выкананні гучалі творы з кнігі «Душа-скарбонка», асобнік якой В. Шпакевіч пакінула ў дар кніжніцы. Цёплыя словы ў адрас аўтаркі падчас вечарыны выказалі таксама паэтэса і публіцыст Ядвіга Рай, паэт-песеннік Іван Ціталвец і празаік Іван Кананові ч.

Яна ЯВІЧ

Умее сэрца спавядацца

Сустрэча з маладой пісьменніцай Аленай Басікірскай «Я сэрцам прысягаю кнізе» адбылася ў межах чарговага пасяджэння паэтычнага клуба «Парнас» у сталічнай публічнай бібліятэцы № 5.

Алену публіцы прадставіў кіраўнік клуба, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў. А. Басікірская, ураджэнка Полацка, цяпер жыве і працуе ў Міёрах. Сёлета аўтар зборніка паэзіі і прозы «Споведзь» (Мінск, «Кнігазбор», 2014), заканчвае завочнае аддзяленне факультэта беларускай і рускай філалогіі БДПУ імя Максіма Танка.

Алена Басікірская піша толькі па-беларуску, аддаючы перавагу філасофскай лірыцы. Назву сваёй кнігі яна патлумачыла гледачам радкамі з аднайменнага верша: «Прымі, паэзія, мой верш і мне прабач // За тое, што люблю цябе аддана».

У творчасці А. Басікірскай увасоблены багаты вобразны свет, які нагадвае сакавітую палітру мастака. Верыцца, што мова яе твораў — спеўная, пластычная, жывая — глыбока кране не адну чытацкую душу.

Яна ЯВІЧ

Справочник Робинзона

Быть готовым ко всему — девиз Джона Уайзмана, человека, который умеет выпутываться из катастроф в любой точке земного шара — и учит этому других. Не прошли даром шесть лет английского спецназа, где довелось быть не только военным, но и хирургом, дантистом, штурманом и поваром в одном лице. Знания, проверенные в крупнейших боевых операциях, спасшие жизни многих людей, теперь на страницах книги «Полное руководство по выживанию», которая вышла в Издательстве «АСТ» при участии ООО «Харвест».

Не важно, сидите вы сейчас перед компьютером или летаете на воздушном шаре, ходите по магазинам в родном городе или управляетесь с вёслами маленькой лодки посреди океана — полезные навыки Робинзона Крузо, которые развивает книга, вам не помешают.

«Человеческий организм обладает удивительными способностями справляться с тяжелейшими ситуациями и сложнейшей обстановкой», — уверяет автор. Он помогает читателям развивать аналитическое мышление, умение реагировать и действовать быстро, вопреки нахлынувшим эмоциям и сковывающему страху.

Совсем не обязательно находиться в тысячах километров от цивилизации, чтобы оказаться в чрезвычайной ситуации. Знаете ли вы, как вести себя во время пожара, общественных беспорядков или военных действий, наводнений, землетрясений или взрывов? Вряд ли. Зачем это всё обычному человеку в мирное время?

Но никогда не знаешь, когда придётся выйти из привычной зоны комфорта: мир изменчив и непредсказуем! Может быть, вам придётся отправиться в командировку на далёкий Африканский континент или провести отпуск в тропиках. Так не хотите ли научиться спасать себя и других? На всякий случай. Это часть философии Джона Уайзмана — можете принимать её или, скептически усмехнувшись, пройти мимо. Выбор за вами.

«Полное руководство по выживанию» демонстрирует все возможные способы добычи воды, огня и пищи, строительства укрытия и первой медицинской помощи. Но это далеко не всё! Автор даёт психологическую установку, помогающую держать себя в руках, справиться со стрессом перед лицом опасности, чтобы пережить всё: жажду и голод, холод и жару, бессонницу и одиночество.

Джон Уайзман подобно Адаму Смиту предлагает читателям свою пирамиду — выживания. Основу её составляет воля к жизни, затем знание и только потом снаряжение. Воля к жизни — значит никогда не сдаваться, независимо от ситуации. Это качество можно и нужно совершенствовать.

В первом разделе книги Джон Уайзман учит правильно подбирать снаряжение для путешествия — так называемый аварийный комплект, в котором главную роль играет тщательно заточенный нож. Автор объясняет, зачем могут понадобиться такие вещи, как лупа и проволока, свечи и аккумуляторная батарея. Догадываетесь ли вы, что помогает поддерживать силу духа путешественника кроме богатого гормонами «счастья» шоколада и почему соль нужно брать с собой чуть ли не в первую очередь? Благодаря книге вы узнаете обо всех продуктах, без которых ни в одном дальнем походе не обойдёшься. Ну и, конечно, способах их добычи на местности. Джон Уайзман уверен, что в природе есть всё, что нужно для выживания. Необходимы лишь здравый смысл и изобретательность, чтобы в полной мере воспользоваться её подсказками и возможностями.

Автор разбирает разные климатические зоны земного шара (ведь вы можете угодить куда угодно). Специалист рассказывает, как сохранять тепло, мастерить снегоступы и «разговаривать» с белыми медведями в полярных широтах, передвигаться по скалам и обходить лавины в горах, варить кокосовое масло на островах или защищаться от москитов в джунглях.

Джон Уайзман подробно повествует о растениях, пригодных для еды, и тех, которые следует избегать. Информация сопровождается большими цветными иллюстрациями, так что отличить чёрную смородину от стапелии будет легко. Вот, например, один из советов, чтобы вас заинтриговать: растения, которые пахнут горьким миндалём или персиком, надо незамедлительно выбрасывать! Удивительно, правда?

Руководство для охотника в книге тоже есть, в том числе азбука следов животных и психология «общения» с крупным и очень опасным зверем. Автор проводит инструктаж по установке ловушек-капканов, петель, приманок, сетей, ловчих ям. Объясняет, как делать импровизированное оружие — лук, стрелы, рогатку, копьё и даже болу. Разумеется, ловлю рыбы он тоже не обходит вниманием.

Домашний очаг, руководствуясь книгой, вы тоже легко соорудите сами — даже на снегу или посреди болота. А потом без труда разожжёте огонь с помощью подручных средств, сварите вкусное блюдо без посуды и отмоете руки самодельным мылом из масла и золы.

Вековой опыт народного лечения переместился в книгу в виде справочника о лекарственных свойствах трав, которые спасают от отравлений, болей, синяков, температуры, простудных заболеваний. Тем, кто забыл о школьном курсе основ безопасности жизнедеятельности, пригодится раздел об оказании первой помощи — искусственном дыхании, остановке кровотечений, обработке ран и ожогов, снятии шока. Здесь есть информация даже о том, как принимать экстренные роды!

Если надумаете привлечь к себе внимание спасателей, потерявшись в лесу, или передвигаться самостоятельно по незнакомой территории без компаса — полистайте книгу: в ней можно найти ответы на все вопросы. В том числе и о том, как читать и рисовать карту, ориентироваться по солнцу и звёздам, прогнозировать погоду, наблюдая за поведением зябликов, голубей и пчёл. Азбука Морзе с обозначением всех символов и международная система кодов, а также язык жестов, сигнализирующих о том, что вы попали в беду, прилагаются.

Мария ВОЙТИК

...И гармония противоречий

Символ в культуре или религии — это посредник между нашим разумом и другими, недоступными ему реальностями. Расшифровка знаков, пришедших из древности, открывает портал в самые глубокие уровни мироздания. Большая энциклопедия «Все знаки и символы», вышедшая в издательстве ООО «Харвест», — клад для исследователей жизни, желающих постичь тайны прошлого и заглянуть в будущее.

Информационная «канва» книги складывается из размышлений автора, а также авторитетных научных и духовно-религиозных источников. Символика, как известно, не висит в воздухе словно эфемерное понятие, а тесно связана со всеми сферами жизни человечества — историей и наукой, религией и искусством, психологией и философией. Познавательные экскурсии во все эти области — отличительная черта энциклопедии, составители которой стремились охватить как можно больший диапазон знаний об окружающей действительности. Чтение не лёгкое — требует определённого кругозора и напряжения, но зато чрезвычайно увлекательное!

Автор энциклопедии стремится выйти за пределы традиционной трактовки известных символов, — он тщательно и бережно ищет корни каждого знака: время, место, условия его рождения. Энциклопедия демонстрирует символическое отражение мира на протяжении веков: начиная с наскальных орнаментов времени, когда на Земле появились неандертальцы, до современных «собачек» электронной почты и значков доллара.

В каждом уголке нашей планеты до сих пор существует свой специфический набор символов, отражающих сознание определённых народов. Но есть универсальные для всех людей знаки, о которых рассказывается в первой главе энциклопедии. Это — геометрические фигуры, женские изображения эпохи палеолита из камня и костей, первые абстрактные рисунки на сводах пещер и костяных пластинках в виде красочных пятен или витиеватых переплетений. Всё это было выражением мыслей и чувств человека определённого времени, но символ обладает множеством «слоёв», он многозначен, а потому независимо от своего происхождения бессмертен для исследователей. Так, змея может быть как обозначением мудрости и бессмертия, так и тёмных инстинктов, коварства и искушения.

Даже несколько страниц перенесут в путешествие, из которого вы тотчас узнаете, как обычай надевать кольцо на палец при вступлении в брак связан с культом небес, почему солнце во многих культурах предстаёт в виде бессмертного орла с человеческими руками, а луна, несмотря на свой женский род и круглую форму, имеет мужское начало. Разумеется, это не все загадки, которые удастся расшифровать! В следующих главах автор делит символы по религиям и странам, где они возникли. Особое внимание уделяется символике сакральных текстов индийских Вед, грандиозного произведения, которое само по себе заключает глубочайший психологический и космический смысл, воспроизводя структуру и эволюцию Вселенной. Интересно, что для индусов материальный мир — лишь тонкий поверхностный слой реальности, за которым скрываются бесконечные и разнообразные духовные миры. Читатель сможет разгадать концепцию вечного в этой богатой культуре, поучиться жизни у древних мудрецов риш, посредников между богами и людьми, узнать о чакрах и нирване.

Не менее насыщенной выглядит символика древнего Китая. Энциклопедия иллюстрирует многие любопытные особенности мировосприятия китайцев — почитание души у всего живого, концепцию инь-янь, драконов, олицетворяющих водную и земную стихии, и других священных существ — фениксов, тигров, черепах. Завеса тайны, благодаря книге, легко снимается и с древнеегипетской символики, ключевые элементы которой кроются в иероглифах.

Книга позволит погрузиться в загадки астрологии, изучить созвездия и зодиакальную систему, картину движения небесных светил и формы представления Вселенной. Отдельные главы посвящены магии чисел — здесь вы узнаете, к примеру, почему четыре означает ум и мудрость, а шесть — любовь и красоту. Можно будет познакомится также с историей музыкальных инструментов, узнать, почему флейта связывалась с силами природы, а скрипка была символом нежности и чувственности.

Каждый цвет, если верить автору, может быть прочтён как слово или истолкован как сигнал. Полный покой, безмятежность, мир, тишину и чистоту дарит белый, а красный обозначает напряжённость сил и чувств, концентрацию эмоций и страсть. Увлекательной кажется и символика флоры, где дуб выступает как бог земледелия, а мак символизирует сон, а также фауны, где рассказывается, почему кошки считаются носителями злых сил, а собаки — стражами врат в мир потусторонний.

Важная часть энциклопедии о символах — иллюстрации — убедительные изображения произведений живописи разных эпох, грациозных изваяний богов в мраморе, каллиграфических отрывков из древних литературных произведений и других легендарных предметов материальной культуры.

Мария ВОЙТИК

Валерый КАЗАКОЎ

Яблык

Вось яблык.
Працу скончыла прырода
і сувязь разарвала,
і мячом
яго на брук шпурнула
з агарода —
туды, дзе людзі —
зранку давячор.
На кірмашы, дзе ўсё ацэняць
хутка,
яго прадаць — патрэбны
пэўны час.
Пакуль жа яблык вучыцца
ціхутка
чырвоным бокам
пазіраць на нас.

***

Кашуля, шэрая ад поту,
і пот, бы слёзы, на вачах,
набраклі жылы ад работы,
а вушы чуюць толькі: Жах-
Жах-жжах-жах-жжах…
Навокал — свята сенакосу,
пагода, спёка і чмялі,
і луг спявае шматгалоса
пра шчодрасць роднае зямлі,
што гэтак хораша ўрадзіла.
І б'юць крынічкі ля ракі,
і п'юць нагбом зямную сілу
з далоняў хлопцы, мужыкі.

***

Слупы, пустынная дарога
і кола ў дзіўным мільгаценні,
нібыта кінутае Богам,
бяжыць, бяжыць за ўласным ценем.
Не разумею гэтых знакаў,
баюся іх, нібы паганец,
але ўяўленне — мой дарадца —
мне кажа, што тых колаў танец
бясконцасцю сплыве нарэшце,
нас рэхам зробіць
або ценем,
і мы,
крануўшы словам
вечнасць,
знаходзім новыя
адценні.
Крыжы, пустынная
дарога
і кола, што рыпіць
няспынна,
нас набліжае ўсё да Бога,
бягу за ценем шляхам
пыльным.

***

Я трапіў у кола, нібыта ў сіло,
я б'юся, бы птушка, ў цянётах гадзінаў.
Згубіў я і сон, і спакой, і жытло —
блукаю Арбатам, забыты і дзіўны.
А там, куды йшоў, не чакалі мяне,
ды ўсё-ткі паслалі сухую бялізну.
Я чую, як, быццам у вусцішным сне,
яна храбусціць… Я збіраю валізы,
бо там, дзе бяседа гудзела-ішла,
я быў сярод роўных, а зранку
ад зруйнаванага ўночы стала
з авоськай цягнуўся я ў краму.
Я шчыра дарыў за ўсё тое, што меў,
адплочваў за кнігі я болем.
О колькі я справаў чужацкіх пасцеў,
а родных — пачаць і не здолеў!
Як скоціца поўня на брук ад дажджоў
і камень да ранку астыне,
самотная ноч стане жонкай чужой
і мне аканіцы адчыніць…

Пераклад з рускай мовы Таццяны СІВЕЦ

Фотапозірк

Фота Кастуся Дробава

Азербайджанскі пісьменнік Чынгіз Аліаглу выступае перад гасцямі кніжнага форуму і беларускай моладдзю ў Мінскай гарадской ратушы.

Ад сэрца ідуць яго словы...

Нурлан Аразалін — адзін з найболей вядомых сучасных пісьменнікаў Казахстана. Нарадзіўся 13 чэрвеня 1947 года ў Алмаацінскай вобласці. Кнігі Н. Аразаліна запатрабаваны на яго радзіме, многія яго творы перакладзены на мовы народаў свету. Невыпадкова ён і ўзначальвае Саюз пісьменнікаў Казахстана. Паэт, публіцыст, драматург, які яшчэ і знаходзіць час для шырокай грамадскай дзейнасці. Нурлан Аразалін — аўтарытэтны дэпутат казахстанскага парламента. Чытачу добра вядомыя яго паэтычныя кнігі: «Неспакойнае сэрца», «Развітанне з векам», «Голас сэрца», «Зялёны агонь»...

Між іншым пабачыў свет трохтомнік выбранай паэзіі Н. Аразаліна — з'ява для сённяшняга, здавалася б, зусім не паэтычнага часу, пагадзіцеся, унікальная. На сцэне казахстанскіх тэатраў ідуць яго драматычныя пастаноўкі «Ноч пры свечках», «Апошні вечар», «Каменныя алені», «Дзень, які сыходзіць»...

Пісьменнік — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Казахстана, заслужаны дзеяч Рэспублікі Казахстан, адзначаны ордэнамі «Парасат» і «Курмет». Сярод узнагарод паэта і драматурга — і адзнака Саюза пісьменнікаў Беларусі «За вялікі ўклад ў літаратуру». Зараз Нурлан Аразалін — сярод удзельнікаў мінскага міжнароднага пісьменніцкага форуму, госць XXII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу.

Сяргей ЗАЛАМАЙ

Нурлан АРАЗАЛІН

***

Ільеціца кроў.
Душа і розум плачуць,
А сэрца скамянелае маўчыць…
Мне ўсё няўцям, усё цяпер іначай,
Перакуліўся свет без
дай прычын.

Ільецца кроў. І анямелі спевы,
І стаўся любы век павек чужым,
Я бачу, як жыццё губляе пэўнасць,
Бо валадар не ведае мяжы…

Ільецца кроў — і гора на парозе,
Я думкаю працяты навылёт:
Пракляты век, які даўно ў дарозе, —
За намі сочыць з космасу, здалёк.

Ільецца кроў… Даверлівыя дзеці,
Мы верылі ў падман ілжывых «Сур»,
Ды ад маны няма куды падзецца,
Бо пастыры цяпер яе нясуць…

Ільецца кроў… І прышласць патанае
У страху, нібы ў цемрадзі рысак,
Які імчыць — дарог не разбірае…
А багна ўжо чакае небарак.

У той крыві запэцканыя горы.
Хто пагражае будучыні, нам?
Наперадзе не райскія прасторы,
А свет, дзе ўсё — бясконцая вайна…

***

Сын Зямлі, я гляджу то на Ўсход,
то на Захад:
Невядомае штосьці нам рыхтуюць гады…
Можа, зноўку памкнецца да зор,
але з жахам
Чалавек схамянецца ў чаканні бяды?

Я ізноў азірнуся — на Поўдзень
і Поўнач —
Над азёрамі птушкі пасланцамі сноў…
Зноўку пахне чабор, канюшына і поўня
Пазірае на свет, як у рэшню ноч.

Зазірну я ў мінулае — душаць пажары,
Але веру, што прыйдуць і лепшыя дні,
Бо ў пакутах нас маці-зямля нараджала,
Каб шчасліва жылі мы, жылі не адны.

Хто табе калыханку спяе-абароніць,
Хто пагрукае ў дзверы,
папросіць вады?
Хто напіша загад,
які ўсім забароніць
Дзень і ноч марнаваць,
пакуль ты малады…

Сэрца полымем стала,
і голас пытае:
Чаму бойкі — не святы —
пануюць паўсюль?
Хто растопіць ільды,
каб на месцы адталым
Выпівалі цюльпаны густую расу?

Вось такая маркота прыходзіць парою,
Калі хочацца веру і род бараніць,
Каб спявала пра лёс мой
нястомнай дамброю
Мова родная — тая,
што ў сэрцы звініць…

***

Я плакаў, смяяўся, і поўніла
сэрца самота…
Душа мая ў небе бязвоблачным
заблукала…
Ды новая песня адужала
смутак-маркоту,
І ў снах маіх песня бялюткаю
птушкаю стала.

І голас прачнуўся ўва мне —
і з яго абуджэннем
Я раптам пачуў, як анёлы
пяюць з жаўрукамі,
Я ўбачыў, як песня і птушка
спаткаліся… Даражэй мне
Болей нічога няма за наступнай
сустрэчы чаканне.

Лебеддзю крылы раскінула
па-над морам.
Гэта вясна паланіла душу
маю раптам.
Нібыта лебедзь, што голаў схіліў
у пакоры,
Гэтак жа сцішыўся свет перад
вершам крылатым.

Плакаў, смяяўся… Бы вязень
самотнае вежы…
Клопат адзіны — пра песню маю,
а раней бы…
Нават не варта казаць!
Бо я хворы на вершы,
Што птушкамі ў сны апускаюцца
з сёмага неба.

Цудоўных мелодый — бы кропляў
расы напрадвесне.
Спяваюць яны — і душа мая
з імі спявае.
Святыня мая і мой Лёс —
нескароная Песня
Лебеддзю белаю сны мае ахінае.

***

Паэзія, я марыў пра цябе
З дзяцінства самага, апірышчам
была ты.
Я рыфмаў легкакрылых чуйны бег
Спыняў, каб слова вызваліць
з-за кратаў.

Радком, магчыма, не туды сягаў.
Ды свет змяняўся…
Час — нібы навала…
Але калі ад верша я збягаў,
Паэзія мяне не пакідала.

Я мерз у полымі, у вогнішчы калеў.
І колькі бачыў, столькі ж памыляўся.
Не лёс мяне адолеў — я здалеў
Яго, бо не шукаў ягонай ласкі.

І колькі б ён ні тузаў, ні цягаў,
Паэзія мяне не пакідала.
«Няшчасны! — чую. — Ты ж яе слуга!»
Кажу: «Шчаслівы! Бо слуга адданы!»

З казахскай.
Пераклад Таццяны СІВЕЦ

Перспектыўная прафесія

Сусветная культура ведае нямала выдатных узораў таго, як у сінтэз уступаюць літаратура, выяўленчае мастацтва і дызайн. Пра асаблівасці працы графічнага дызайнера, запатрабаванасць дадзенай прафесіі і перспектывы развіцця кніжнага мастацтва ў Беларусі карэспандэнту «ЛіМа» распавёў лепшы дызайнер кнігі 2012 года ў намінацыі «Майстэрства» Усевалад Свентахоўскі.

— У Мінскую мастацкую вучэльню я паступіў з лёгкай рукі бацькоў, хоць душа ляжала да дакладных навук: умеў добра лічыць і, па словах настаўнікаў, павінен быў ісці ў тэхнічным напрамку. Калі быў прызваны ў войска, больш займаўся не службай, а афармленнем стэндаў. З 1988 па 1993 гг. студэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў (кафедра графічнага дызайну на факультэце дызайну і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва). Спярша чым толькі не займаўся: пілаваў, габляваў, працаваў на кінастудыі памочнікам мастака-пастаноўшчыка фільмаў… Пасля скончыў асістэнтуру пры БДАМ і з 1999 года працую там выкладчыкам.

— Як вы прыйшлі да паліграфічнага дызайну?

— Некаторы час спрабаваў займацца ілюстрацыямі для дзіцячых кніг часопіснага фармату, распрацоўваў макеты рэкламна-бланачнай прадукцыі. Але ў 1995 — 1996 гадах у нашай краіне пачалі з'яўляцца першыя камп'ютары — захапіла! Першы макет, які я зрабіў сам, быў адпраўлены ў друк на 5 дыскетах. Так і пачаўся графічны дызайн.

— Што да стварэння кнігі. Колькі часу патрабуецца на падрыхтоўку аднаго макета?

— Галоўнае, як і ў любым тэхналагічным працэсе, — план і яго карэктнае выкананне, плюс досвед. Акрамя таго, заўсёды прачытваю тэксты, з якімі працую, каб лагічна, правільна і цікава візуалізаваць думкі ды ідэі аўтараў, рэдактараў, маркетолагаў. Наколькі хутка — больш залежыць ад якасці матэрыялу, чым ад метадаў працы. Калі казаць за сябе, то заўсёды ёсць адчуванне, што зрабіў бы хутчэй. Я б пачаў з карэктнасці падыходу да інфармацыі: калі сталыя майстры прыносяць файлы з назвамі «Без назвы» ці папкі «1», «2» — хочацца брацца за галаву! Трэба марнаваць свой час, каб праструктураваць прынесенае… З такой блытанінай спачатку ўсё ідзе цяжка, доўга і дорага.

— Дзе вы шукаеце новыя ідэі афармлення?

— Часам спрабую новае, пра што прачытаў у падручніках. У крамах і на выстаўках сачу за працамі іншых мастакоў і дызайнераў кніг. Калі пераходзіць на персаналіі, я б вылучыў Тамару Мільянец, Зміцера Герасімовіча, Генадзя Мацура, Уладзіміра Лукашыка.

— Як выбудоўваеце свой працоўны час? Калі да вас прыходзіць натхненне?

— Па-рознаму. Калі трэба, магу працаваць амаль круглыя суткі. Дзеля якаснага выніку ты мусіш прыкладаць вялікія намаганні, папаўняць свае веды і выканаць заказ «ужо ўчора».

— Ці можа графічны дызайнер распрацаваць асабісты стыль? Ці ёсць ён у вас?

— Лепей казаць — павінен распрацаваць. Праца над кніжным макетам адрозніваецца ад плаката. Рэкламны стыль скіраваны на правакацыю, а не на перадачу інфармацыі. Калі магчыма, я выкарыстоўваю розныя тэхнічныя прыёмы аздаблення: ад распрацоўкі графічнай структуры (сеткі выдання), выбару шрыфту (на іх у графічных дызайнераў існуе нават мода), да стварэння фотакалажаў, вокладак, форзацаў. І ўсё гэта ў адпаведнасці з мэтавай аўдыторыяй. Апошнім часам мне больш прапануюць афармляць двух-, трохмоўныя кнігі.

— Якія кнігі вы лічыце самымі паспяховымі на цяперашні момант?

— Іх дзве. Першая — «Гісторыя беларускай чыгункі. 150 гадоў». Матэрыялы для выдання падрыхтавалі супрацоўнікі Акадэміі навук. Былі выкарыстаны цікавыя і рэдкія схемы, планы, карты, фотаздымкі. Напрыклад, фота Парэчча — першай беларускай чыгуначнай станцыі з яе першымі работнікамі. Кніга выйшла для ўнутранага карыстання чыгуначнікаў, не ў продаж. Менавіта пасля працы над гэтай серыяй і шэрагам іншых кніг я атрымаў дыплом пераможцы конкурсу «Мастацтва кнігі» ў намінацыі «Майстэрства» (Лепшы дызайнер кнігі 2012 года).

Другая — «Скарбы музеяў Беларусі» з мінімальным накладам у 300 асобнікаў. Супрацоўнікі Інстытута культуры Беларусі размясцілі ўсё структуравана, з подпісамі і фотаздымкамі без асаблівай рэтушы. Падчас працы над выданнем давялося пабачыць сапраўдныя мастацкія каштоўнасці краіны: іканапіс, скульптуру, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, зброю і г. д. Склалася адчуванне, што правялі з экскурсіяй адразу па ўсіх музейных сховішчах Беларусі.

— Як вы ставіцеся да крытыкі?

— Станоўча, калі яна канструктыўная. Калі крытыкуе дасведчаны чалавек, які працуе ў гэтай сферы і можа падказаць, што ды як выправіць.

— Ці ёсць мяжа дасканаласці? Ці з'яўляецца жаданне перарабіць ужо гатовыя працы?

— Вельмі часта. Для гэтага я навучыўся рабіць усё загадзя і ў некалькіх варыянтах.

— У вас здараецца творчы крызіс? Ці гэта паняцце гультаёў?

— Бацька казаў, што адпачынак — гэта змена дзейнасці. Калі ў мяне ўзнікаюць такія перыяды, бяруся за іншую працу. Люблю, калі ёсць некалькі работ, якія пры жаданні можна чаргаваць.

— Ведаю, што, акрамя графічнага дызайну, вы цікавіцеся каліграфіяй…

— Гэта добры від дзейнасці, не звязаны з камп'ютарнымі тэхналогіямі. Вывучаў яго яшчэ ў вучылішчы, затым у інстытуце. Праз літары каліграфія звязана з кніжным шрыфтом, але больш свабодная і тым выразная. Яна больш як хобі — на хлеб з маслам не заробіш. З сярэдзіны 1990-х гг. бяру ўдзел у каліграфічным праекце «ЛітАрт», распачатым намаганнямі прафесара Паўла Семчанкі. Імкнуся ўдзельнічаць у каліграфічных выстаўках Беларусі, Расіі, Еўропы і студэнтаў далучаю. Каліграфія — гэта жывапіс у літарах.

— А графічны дызайн — запатрабаваная прафесія ў нашай краіне?

— Вельмі! І перспектыўная.

— На прыкладзе штогадовых кніжных выставак-кірмашоў ці можна казаць аб прагрэсіўных зменах у кніжным графічным дызайне Беларусі?

— Безумоўна. Я сачу і за айчыннымі, і за замежнымі выстаўкамі ў Маскве, Дрэздэне і іншымі. Магу з упэўненасцю сказаць пра станоўчыя тэндэнцыі. З аднаго боку — уплыў заходняй культуры, з другога — новае паліграфічнае абсталяванне. Графічны дызайн развіваецца, ёсць моладзь, якая ідзе працаваць у выдавецтвы. Але ёсць яшчэ і да чаго імкнуцца. Некранутая цаліна — электронныя кнігі. Афармленне там вельмі неабходна!

— Якія парады вы далі б дызайнерам-пачаткоўцам?

— Магчыма, хтосьці і лічыцца дызайнерам ад нараджэння, але часцей за ўсё — гэта сінтэз здольнасцей, тэарэтычных ведаў і вопыту.

Гутарыла Таццяна ШЧЭРБА

Майстар на ўражанні

14 лютага спаўняецца 175 гадоў з дня нараджэння Клода Манэ. З іменем французскага мастака звязаны адзін з самых цікавых перыядаў мастацкага жыцця Францыі апошняй трэці XIX — пачатку XX ст. — перыяд імпрэсіянізму. Мастакі імкнуліся да непасрэднай перадачы суб'ектыўных адчуванняў, уражанняў і настрояў.

Нарадзіўся будучы жывапісец у Парыжы ў сям'і бакалейшчыка. У 1851 годзе Клод Манэ паступіў у камунальны каледж, дзе пачаў маляваць шаржы на сяброў і выкладчыкаў. Некаторыя работы былі выстаўлены ў вітрыне адной з гарадскіх лавак. Карціны заўважыў пейзажыст Э. Будэн. Ён навучыў маладога мастака не толькі любавацца краявідамі, але і пазіраць на прыроду вачыма прафесіянала. Яны разам працавалі на пленэрах, дзе К. Манэ пісаў маслам свае першыя пейзажы. Адна з карцін («Від з вёскі Руэль») была прадстаўлена ў верасні 1858 года на муніцыпальнай выстаўцы ў Гаўры (горадзе, куды пераехалі жыць бацькі мастака). У 1860 годзе творца паступіў у парыжскую прыватную акадэмію Сюіса, дзе пасябраваў з К. Пісаро. Неўзабаве К. Манэ быў прызваны ў армію. Пасля вайсковай службы ў Алжыры мастак вярнуўся ў Гаўр, зноў стаў працаваць з Э. Будэнам. Тады ж адбылося знаёмства з галандскім пейзажыстам Я. Ёнкіндам, які паўплываў на фарміраванне творчай манеры жывапісца.

З лістапада 1862-га К. Манэ актыўна працуе: стварае карціны «Шпацыр» (1865), «Жанчыны ў садзе» (1866—1867) і «Сняданак на траве» (1866, адна з найбольш вядомых работ). Апошняе палатно, пасля заўваг Г. Курбэ, мастак парэзаў. У Луўры захоўваюцца дзве часткі карціны (левая і цэнтральная), правая была страчана. Эскіз усяго палатна

Клод Манэ «Уражанне. Узыход сонца». 1872 г.

змешчаны ў Дзяржаўным музеі выяўленчых мастацтваў імя А. С. Пушкіна ў Маскве. У 1866 годзе быў створаны адзін з першых пейзажаў новага тыпу ў творчасці К. Манэ — карціна «Тэраса ў Сент-Адрэсе». У ёй мастак упершыню выкарыстаў тэхніку жывапісу, разлічаную на зрокавае ўспрыняцце. Палатно напісана хутчэй за ўсё з акна верхняга паверха дома. Дзякуючы новаму прыёму, прадметы і фігуры на карціне як бы патанаюць у пульсуючай прасторы святла і паветра.

У пачатку 1870-х гг. К. Манэ наведаў Лондан. Творчасць англійскіх пейзажыстаў У. Тэрнера і Дж. Констэбла ўразіла і паўплывала на яго. Пасля вяртання ў Гаўр напісаў некалькі карцін, аднак яны, як і творы іншых маладых жывапісцаў (А. Рэнуара, К. Пісаро, А. Сіслея, Э. Дэга, П. Сезана, П. Банара, Б. Марызо), не дапускаліся ў афіцыйны салон.

У 1874 годзе гэтыя мастакі наладзілі ўласную незалежную выстаўку, на якой з'явілася легендарная карціна майстра «Уражанне. Узыход сонца». Менавіта яна і дала назву новай плыні ў выяўленчым мастацтве — імпрэсіянізм (ад фр. impression «уражанне»).

З 1874 па 1886 гг. імпрэсіяністы арганізавалі восем выставак, дзе было прадстаўлена больш як 100 палотнаў К. Манэ, сярод іх — «Мост у Аржантэйлі» (1874), «Вакзал Сен-Лазар» (1877), «Берагі Сены ў Ветойль» (1880), «Скалы ў Бель-Іль» (1886) ды інш. У традыцыях пленэрнага жывапісу майстроў барбізонскай школы і першага настаўніка Э. Будэна напісаны таксама карціны «Белыя гарлачыкі» (1899), «Туман у Лондане» (1903) ды інш. З канца 1880-х гг. К. Манэ пачаў працаваць над серыямі «Стагі» (1890 — 1891), «Руанскі сабор» (1893 — 1895), напісаў некалькі палотнаў з відамі Лондана і Венецыі. Ён лічыў, што менавіта ў карцінах-варыяцыях дасягаецца найвышэйшая дасканаласць фіксацыі асобных момантаў.

Частка заўжды зберагае цэлае, і таму ў серыйных работах К. Манэ ёсць вобраз той гармоніі, якую мастак спавядаў не толькі ў творчасці, але і ў жыцці. У сакавіку 1893-га ён набыў зямельны надзел у Жыверні, дзе разбіў цудоўны сад з сажалкамі і басейнамі. Там пачаў пісаць серыю карцін «Німфеі», якую сюррэаліст А. Масон назваў Сікстынскай капэлай імпрэсіянізму. Клоду Манэ было 84 гады, калі ён завяршыў апошняе пано з гэтай серыі.

Творчае жыццё знакамітага жывапісца ахоплівае больш за шэсць дзесяцігоддзяў. Ён быў адным з заснавальнікаў імпрэсіянізму і сваімі пошукамі распачаў шлях у свет новага мастацтва. Памёр мастак 6 снежня 1926 года ў Жыверні, дзе быў пахаваны згодна з завяшчаннем па сялянскім звычаі. Праз некалькі дзён пасля смерці ў Луўры, у зале гонару французскага жывапісу, быў змешчаны аўтапартрэт Клода Манэ.

Кацярына ВАРАНЬКО,
вядучы бібліёграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

Госці з «Маладосці»

Агінскі

Так называецца спецыяльны вялікі праект, змешчаны ў № 1 часопіса «Маладосць» з той нагоды, што 2015 год абвешчаны ЮНЕСКА годам Міхала Клеафаса Агінскага. У кастрычніку будзе святкавацца 250-ы дзень яго нараджэння. Прапануем чытачам «ЛіМа» ўрывак з артыкула Таццяны КЛЯШЧОНАК «Нашчадкі».

Герб князёў Агінскіх (са збораў Расійскай нацыянальнай бібліятэкі ў Санкт-Пецярбургу).

Міхал Клеафас Агінскі ў шлюб з другой жонкай Марыяй Нэры ўступіў у Вільні ў 1802 годзе, калі яму было 37. На думку багатай удавы літоўскага арыстакрата, акрамя Агінскага, прэтэндаваў расійскі губернатар Вільні Лявонцій Бенігсен, баявы праціўнік Агінскага падчас касцюшкаўскага паўстання. Цікава даведацца і пра тое, як Марыя Нэры, дачка венецыянскага карчмара, трапіла ў Літву, як распарадзілася лёсам.

Усе пяцёра дзяцей (чатыры дачкі і сын) Агінскіх атрымалі добрае хатняе выхаванне, ведалі французскую, італьянскую, англійскую і польскую мовы, малявалі, ігралі на музычных інструментах. Дом у Залессі быў поўны гувернёраў, настаўнікаў, нянек. Разам з бацькамі дзеці падарожнічалі за мяжу, бралі ўдзел у свецкім жыцці, наведвалі тэатральныя прадстаўленні.

Жыццёвы шлях Амеліі Агінскай (Залускай) і радавод нашчадкаў сёння можна дакладна прасачыць дзякуючы звесткам, якія прадставілі яе патомкі — браты Анджэй і Іва Залускія з Англіі. Шмат падрабязнасцей пра сямейнае жыццё Амеліі ўтрымлівае кніга Анджэя Квілецкага з Польшчы (яшчэ аднаго нашчадка Агінскага) пад назвай «Залускія з Івонічы», выдадзеная ў 1993 годзе ў польскім навуковым выдавецтве «Kórnik». А пра маленства Амеліі Агінскай паведамляецца сёе-тое ў кнізе «Успаміны аб сям'і Залускіх у XIX стагоддзі»:

«…Першародная дачка Міхала і Марыі дэ Нэры, сям'і князя з Казельска Агінскага, прыйшла на свет у канцы 1803 года ў Залессі, вясковай сядзібе яе бацькоў на Літве, якая слыла прыгожым паркам і рэчкай, што працякала пасярод яго, якую пераплывалі статкі ланяў, а таксама велічнай алеяй таполяў, пасаджаных у час нараджэння княжны Амеліі. Дзіця было акружана малым дваром, які складаўся з англійскай боны, Mistres Whiter, нянькі, пані Загурскай, мамкі, добрай вясковай жанчыны і старога лёкая, абавязкам якога было выконваць жаданні сваёй паненкі.

Хутчэй за ўсё на гэты час прыпадае перыяд спакойнага развіцця нязвыклых здольнасцей княжны Амеліі да навук увогуле і асабліва да паэзіі, музыкі і малявання. Аб яе паэтычным натхненні сведчыць зборнік цудоўных вершаў, а таксама — можа, больш позні — прыгожы верш да музыкі, змешчаны панам Леанардам Ходзькам у яго творы «La Pologne historique…». Урокі малявання Амеліі даваў пан Рустэм. Пад кіраўніцтвам пана Паліяні княжна дасягнула высокай ступені дасканаласці ў ігры на фартэпіяна і набыла рэдкае сярод жанчын таго часу веданне тэорыі музыкі — дастаткова для таго, каб з лёгкасцю пісаць мелодыі для дамашніх сцэнічных прадстаўленняў, сольнага і харавога выканання ў інструментальным суправаджэнні».

У 1826-м 21-гадовая Амелія Агінская ўзяла шлюб з 32-гадовым графам Каралем Залускім, сынам графа Тэафіла Залускага і Ганараты са Стэмпкоўскіх. Маці зрабіла велізарны ўплыў на лёс Караля, які, у праціleглась сваім братам і сёстрам, у дзяцінстве быў хваравітым, у выніку чаго шмат часу праводзіў з маці. Апошняя ж у 1797 годзе, калі Каралю было ўсяго 3 гады, развялася з бацькам і ў 1804 годзе выйшла замуж за колішняга галоўнакамандуючага расійскімі войскамі ў Польшчы генерала Ота Ігельштрома, які праследаваў конны корпус Агінскага, калі той здзяйсняў свой першы паход на Мінск у час касцюшкаўскага паўстання. І хаця вайсковая кар'ера Ігельштрома скончылася пасля яго няўдалых дзеянняў падчас падаўлення паўстання, яго жонка Ганарата заставалася прыдворнай дамай пецярбургскага імператарскага двара і была ўзнагароджана ордэнам Зорнага Крыжа.

Згодна з тагачасным звычаем, кожны сын звязанай з імператарскім дваром арыстакратычнай сям'і заставаўся пры двары камер-юнкерам. Караль атрымаў гэта званне на 16-м годзе, а на 20-м быў накіраваны пасольствам у Швейцарыю. Адслужыўшы там 5 гадоў, быў пераведзены ў расійскае пасольства ў Прусіі. У Берліне на свецкіх прыёмах Караль Залускі пазнаёміўся з многімі значнымі асобамі, у тым ліку з Міхалам Клеафасам Агінскім, які адразу ж адчуў да яго сімпатыю. Міхал Клеафас, ведаючы асабіста будучага зяця, з радасцю блаславіў выбар дачкі.

У 1819-м памерла маці Караля, а ў 1823-м — Ота Ігельштром. Каб упарадкаваць спадчынныя справы, Караль бярэ на службе бестэрміновы водпуск і займаецца юрыдычным бокам падзелу маёмасці па просьбе астатніх нашчадкаў. Самому Каралю прыпалі маёнткі Гульбін на Упіцкім павеце на Літве, Меерхоф каля Дэрпта і вялікая сума ў грошах, золаце, срэбраным посудзе, каштоўных рэчах і сямейных памятках. Да гэтага ён дакупіў маёнтак каля Гульбіна і маёнтак Івоніч у Карпатах, які літаральна праз некалькі гадоў стаў сапраўдным выратаваннем для яго і сям'і. У 1826 годзе ў Вільні Караль Залускі сустрэў «тую, якую Гасподзь Бог прызначыў яму на жонку» — Амелію Агінскую. Ён ведаў яе яшчэ дзіцем, з пецярбургскіх часоў. Ужо дарослая, добра выхаваная і ўсебакова адораная паненка абудзіла ў ім каханне. Шлюб адбыўся 11 мая ў касцёле Кармелітаў, пабудаваным на сродкі прапрадзеда Амеліі, віцебскага ваяводы Марцыяна Міхала Агінскага (ён знаходзіцца ў Вільні на вуліцы Агінскіх).

Караль рашуча скончыў з дзяржаўнай службай і заняўся гаспадараннем ва ўласных маёнтках. Ён карыстаўся павагай атачэння і два разы выбіраўся, нягледзячы на супраціўленне з яго боку, маршалкам шляхты Упіцкага павета. Гэта праца займала ўсё больш часу. У Панявежысе, цэнтры павета, Караль Залускі арандаваў дом пад канцылярыю маршалка і праводзіў там сустрэчы са шляхтай.

У сакавіку 1831-га на Літве выбухнула чарговае нацыянальна-вызваленчае паўстанне, да ўдзелу ў якім Караль Залускі быў заклікаНы павятовай упіцкай шляхтай. Хаця разумеў, што сілы занадта няроўныя, каб спадзявацца на перамогу. Тым не менш пасля размовы з жонкай прыняў прапанову ўзначаліць паўстанчы ўрад, а ў апошняй фазе выступу — і кіраванне ўсімі паўстанцкімі сіламі Літвы. Муж і жонка Залускія перадалі на карысць паўстання большую частку ўласных грашовых сродкаў, сабраных на планаваную паездку Амеліі ў Фларэнцыю да хворага Міхала Клеафаса.

Дзяржынскі куфэрак

І Адкрыты фестываль-конкурс беларускай музыкі «Дзяржынскі куфэрак» прайшоў у Дзяржынскай дзіцячай школе мастацтваў. Урачыстае адкрыццё распачаў узорны ансамбль скрыпачоў «Кантабіле» (кіраўнік Ірына Лук'янава, канцэртмайстар Таццяна Стэльмашук).

На фэст — сапраўднае свята беларускай фартэпіяннай музыкі — прыехалі 75 удзельнікаў з 12 школ мастацтваў Мінска і Мінскай вобласці.

Юных піяністаў ацэньвалі: выкладчык па класе спецыяльнага фартэпіяна Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Элеанора Ахрэмчык, выкладчык цыклавой камісіі спецыяльнага фартэпіяна Маладзечанскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. К. Агінскага Наталля Татарынцава, старшыня журы — кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў Рыгор Сурус.

Гран-пры фестывалю атрымала вучаніца Мінскай дзіцячай школы мастацтваў № 9 Яна Сацукевіч (настаўнік Л. Сергіенка), якой быў уручаны і спецыяльны дыплом ад старшыні журы ў намінацыі «За лепшае выкананне твора Р. Суруса». Спецыяльным дыпломам і памятным прызам Дзяржынскага раённага выканаўчага камітэта адзначана піяністка Фаніпальскай ДШМ Валерыя Гарошка (настаўнік Л. Шэлег).

«Дзяржынскі куфэрак» — лагічны працяг праекта «Беларуская музычная спадчына — дзецям», аўтарам якога з'яўляецца настаўнік па класе фартэпіяна Дзяржынскай ДШМ Вольга Палітанская.

Паводле Вольгі Іванаўны, ідэя арганізаваць шэраг творчых сустрэч з сучаснымі беларускімі кампазітарамі (Валерыем Карэтнікавым, Рыгорам Сурусам, Уладзімірам Дарохіным і інш.) нарадзілася, каб далучыць школьнікаў да культурных традыцый і музыкі айчынных творцаў.

— Сёння не існуе сістэмы выдання сучаснай нотнай літаратуры, што прыводзіць да "блукання" адных і тых жа твораў з конкурсу ў конкурс, з канцэрта ў канцэрт. Акрамя таго, некаторыя настаўнікі, большая частка якіх заўзятыя кансерватары, не разумеюць сучасную прафесійную музыку. Выхаваныя на творах І. Баха, В. Моцарта, Ф. Шапэна і Ф. Ліста, яны не жадаюць прымаць новы музычна-інтанацыйны слоўнік, а тым больш тлумачыць яго вучням. Таму я ўпэўнена, што такая форма канцэртаў-сустрэч, адаптаваных да дзіцячай аўдыторыі, спрыяе не толькі прапагандзе беларускай музыкі, але і асэнсаванню яе школьнікамі, — падкрэсліла Вольга Палітанская.

Раіса РАДАМАН

За падзеяй

Кантата пра Сінявокую

Прэм'ера кантаты «Радзіма Беларусь» адбылася ў вялікай канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі ў межах харавой сябрыны «Край ясназоры». Аўтары — кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў Алег Чыркун і старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў. Гэты буйны твор складаецца з сямі частак і адрасаваны школьнікам малодшага і сярэдняга ўзросту.

Выканаў яе вядомы ў нашай краіне дзіцячы хор «Дружба» сталічнай СШ № 1 (мастацкі кіраўнік і дырыжор — Таццяна Валошына, канцэртмайстар — Алена Півавар). На творчым рахунку калектыву нямала выдатных выступленняў, адметных перамог. «Дружба» пабывала ва ўсіх краінах СНД, гастралявала ў Германіі, Чэхіі, Польшчы, Італіі, іншых краінах, лаўрэат міжнародных і рэспубліканскіх фестываляў.

Новы песенны твор прыйшоўся даспадобы слухачам.

Павел КУЗЬМІЧ

Між іншым

Век і паўвека

Нёманскай сярэдняй школе імя І. Д. Гурскага (былой Магільнянскай) Уздзенскага раёна споўнілася сто пяцьдзясят гадоў. Тут захоўваюць традыцыі папярэднікаў.

Свой летапіс установа вядзе ад 1864 года, з царкоўна-прыходскай школы (заснавальнікам яе быў мясцовы бацюшка). Акрамя Закону Божага, выкладалі арыфметыку, пісьмо, чытанне. У 1925-м школа атрымала статус сямігодкі. Першы выпуск дзясятага класа адбыўся ў 1941 годзе. Падчас вайны школа згарэла, адбудавалі яе толькі ў 1949-м.

Сімвалам свята школы стаў каравай у выглядзе раскрытай кнігі і сямі свечак. Свечку дзяцінства запалілі вучні малодшых класаў, юнацтва — сённяшнія адзінаццацікласнікі, мудрасці — ветэраны школы. Падчас імпрэзы запалілі таксама свечкі дружбы, надзеі, любові і веры.

За шматгадовую працу на ніве беларускай адукацыі і актыўнае супрацоўніцтва галоўны рэдактар часопіса «Роднае слова» Зоя Падліпская ўручыла калектыву школы ганаровую грамату.

Галіна НІЧЫПАРОВІЧ

Да 70-годдзя Вялікай Перамогі

Быў не сябрам, а бацькам

Валянціна Васільевіча Рухлова і сёння помняць жыхары Смілавіч ды навакольных вёсак. Ён працаваў старшынёю калгаса імя Дзяржынскага, памочнікам дырэктара Смілавіцкага прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 23, кіраўніком пачатковай ваеннай падрыхтоўкі ў Смілавіцкай сярэдняй школе № 1. Умеў пагутарыць з чалавекам, даць разумную параду, дапамагчы канкрэтнай справай. Да яго пастаянна звярталіся з просьбамі, а ён, у сваю чаргу, настойліва дабіваўся станоўчага вырашэння пытанняў. Аўтарытэт меў вялікі.

Пазнаёміліся мы ў 1969-м падчас сумеснай працы ў вучылішчы. Да самай яго смерці падтрымлівалі стасункі. Шмат размаўлялі.

Нарадзіўся Валянцін Васільевіч у 1925 годзе ў Архангельскай вобласці (Расія) у сялянскай сям'і. Пасля сямігодкі працаваў у калгасе. У 1942-м, у 17 гадоў, добраахвотнікам пайшоў на фронт. Дзеля гэтага прыпісаў сабе год. Служыў танкістам. Вызваляў ад захопнікаў Беларусь, у тым ліку і Мінск. Дайшоў да Усходняй Прусіі. За адвагу і мужнасць узнагароджаны шматлікімі медалямі і ордэнамі. Пасля вайны праслужыў у арміі да 1951 года. Апошняя вайсковая пасада — парторг танкавага батальёна.

Валянцін Рухлоў.

Здавалася, я ведаў з яго біяграфіі ўсё. Але нядаўняя сустрэча ў Смілавіцкай пасялковай бібліятэцы з яго дачкой Тамарай пахіснула гэтую ўпэўненасць. У размове мяне «зачапіў» сказ: «...У яго быў сын палка, які жыве ў Мінску».

Не чакаў такога павароту. Узяў нумар тэлефона і звязаўся з былым выхаванцам танкавага палка Леанідам Паповым, 1933 года нараджэння. Аповед яго ўзрушыў. Мяркую, не пакіне раўнадушнымі і чытачоў «ЛіМа».

Вось што распавёў Леанід Іванавіч: «Мы жылі ў Мінску. Калі пачалі бамбіць горад, адна бомба трапіла ў наш дом. Бацькі загінулі. Я застаўся жывым таму, што знаходзіўся ў суседнім двары. Некалькі дзён бадзяўся галодным па горадзе, потым пайшоў па Маскоўскай шашы. Прыпыняўся ў вёсках, пабіраўся. Зімою дабраўся да Плісы, дзе ўжо дзейнічалі партызаны. Яны і падабралі мяне. Спачатку займаўся гаспадарчымі работамі, праз нейкі час пачаў хадзіць з байцамі ў разведку. Узнагароджаны медалём «Партызан Вялікай Айчыннай вайны» І ступені.

Атрад прыбыў у Мінск на парад, а з ім і я, ды потым яго пакінуў. Пачаў шукаць знаёмых. Нікога не спаткаў. Добрыя людзі клапаціліся пра мяне: давалі есці, запрашалі ісці з імі. Але мяне іх прапановы не кранალі. Аднойчы са мной загаварыў малады, прыгожы танкіст. Я ўжо разбіраўся ў родах войскаў. Запрасіў у полк, у танку паездзіць. У вайсковай часці мяне дасыта накармілі. Прапанавалі стаць сынам палка — я пагадзіўся з вялікай радасцю. Хутка самым блізкім сябрам стаў той танкіст-старшына, які прывёў мяне ў полк. Клопат пра мяне ён поўнасцю ўзяў на сябе. Нягледзячы на маладосць, старшыну пачалі зваць бацькам сына палка, гэта значыць маім. Больш нікога так не называлі, нават камандзіра. Мне з ім было вельмі цікава. У перапынках паміж баямі вывучалі танк. З танкістамі сустрэў Перамогу ва Усходняй Прусіі. У палку меў і абавязкі, якія з задавальненнем выконваў: дапамагаў сувязістам, быў пасыльным… Узнагароджаны медалямі «За ўзяцце Кенігсберга», «За Перамогу над Германіяй».

Бліжэй за Валянціна Васільевіча ў мяне нікога не было — я лічыў яго за бацьку. Як кавалеру ордэна Славы яму прысвоілі афіцэрскае званне — радасці маёй не было межаў.

Пасля вайны полк перадыслацыраваўся ў горад Бярозу Брэсцкай вобласці. Валянцін Васільевіч стаў парторгам батальёна. Я ў палку выхоўваўся да 1953 года, пакуль не закончыў сярэднюю школу. Адчуваў агульны клопат усіх, але ў першую чаргу — Валянціна Васільевіча. Не па гадах быў мудрым чалавекам. Менавіта па яго парадзе я паступіў на гістарычны факультэт Ленінградскага ўніверсітэта.

Стасункі нашы не парываліся і тады, калі ён ажаніўся. Мяне лічылі членам сям'і. Валянцін Васільевіч і полк падтрымлівалі матэрыяльна падчас вучобы ва ўніверсітэце. Дасылалі ў Ленінград грашовыя пераводы. Сабралі грошай і камандзіравалі ў Талін вайскоўца, які быў адтуль родам. Ён купіў шыкоўны касцюм, каб я змог выглядаць як усе маладыя людзі. І ва ўсім гэтым адчуваўся клопат Валянціна Васільевіча.

Я вучыўся, а ён ужо шукаў мне месца працы. І знайшоў — не дзе-небудзь, а ў Мінскім суворасўскім вучылішчы, дзе лічылі за гонар працаваць дасведчаныя педагогі — не раўня мне, маладому.

Жылля ў Мінску ў мяне не было. Доўгі час жыў у сям'і Валянціна Васільевіча ў вёсцы Заполле Чэрвеньскага раёна. Шмат прыклаў ён намаганняў, каб я атрымаў кватэру. Дапамог і абсталяваць яе. Нават дачу я пачаў будаваць па яго патрабаванні. Як у кожным жыццёва важным для мяне пачынанні, і тут не абышлося без яго дапамогі.

Да самай смерці ён заставаўся для мяне не сябрам, а бацькам. Яго светлы вобраз яскрава бачыцца ў розных іпастасях і сёння. Вось ён вяртаецца з бою ў копаці... Аднапалчане віншуюць з перамогай... Бягу да яго ў кабінет Бярозаўскага райкама партыі, дзе ён пэўны час працаваў пасля дэмабілізацыі... У запыленым ГАЗіку разам аб'язджаем калгасныя палеткі... Не забыліся нашы доўгія размовы ўжо і як калег-педагогаў, калі ён працаваў у школе.

Пакуль жывы, буду яго ўспамінаць і дзякаваць. Нашчадкі мае таксама. Мы падтрымліваем сувязі з роднымі дзецьмі Валянціна Васільевіча. Памяць пра яго ў нас агульная».

Вось які аповед занатаваў. Валянцін Рухлоў дастойна пранёс званне бацькі сына палка праз усё сваё жыццё. Беларусь стала для яго роднай: вызваляў яе, а пасля Перамогі жыў і працаваў. Зямля наша прыняла вызваліцеля на вечны спакой як сына.

Сын палка апраўдаў надзеі бацькі, яго баявых сяброў. Леанід Іванавіч стаў паважаным чалавекам, добрым сем'янінам. Абараніў кандыдацкую дысертацыю, атрымаў званне дацэнта. Працаваў выкладчыкам у вышэйшых навучальных установах Мінска, Мінскім абкаме партыі, загадваў кафедрай грамадзянскіх дысцыплін у Рэспубліканскім інстытуце ўдасканальвання настаўнікаў. Адзін з аўтараў навучальнага дапаможніка па эканамічнай гісторыі Беларусі. На кожнай пасадзе напоўніцу аддаваў сябе справе. Карыстаўся вялікім аўтарытэтам у супрацоўнікаў і студэнтаў. Моладзь бачыла ў ім героя.

Сын палка і яго палкавы бацька былі як родныя. Валянцін Васільевіч да апошняга заставаўся сапраўдным бацькам, а Леанід Іванавіч па-сыноўняму не забывае яго.

Іван ЯРАШЭВІЧ

Лірычны вечар

У межах X Тыдня беларускай нацыянальнай культуры «Галасы стагоддзяў» — свята, якое традыцыйна ладзіць Дзіцячая музычная школа мастацтваў № 19 г. Мінска, — прайшоў канцэрт «Твой сучаснік». Госцяй імпрэзы стала пісьменніца Таццяна Мушынская.

Паэтэса, празаік, журналіст, драматург, сцэнарыст… Таццяна Міхайлаўна — асоба вельмі рознабаковая. Аўтарка распавядала пра выпадкі з жыцця, сустрэчы з цікавымі асобамі, адказвала на пытанні слухачоў, з цеплынёй узгадвала школьныя гады і навучанне на факультэце журналістыкі БДУ. Любімымі прадметамі будучай пісьменніцы былі: айчынная і замежная літаратуры, гісторыя, мовы.

Пад гукі фартэпіяна і віяланчэлі Таццяна Мушынская чытала вершы. Гледачы з вялікім задавальненнем слухалі лірыку ў яе выкананні. Таццяна Міхайлаўна шмат гадоў піша творы для дзяцей. «Маленькі чытач самы шчыры і непасрэдны, яго не падманеш, — зазначыла аўтарка: — Дзіцячы пісьменнік павінен любіць жыццё, адчуваць, якія вобразы блізкія дзецям».

Паэзія Таццяны Мушынскай надзвычай мілагучная. Нездарма шмат яе вершаў пакладзена на музыку. Падчас канцэрта прагучалі творы беларускіх кампазітараў: Алены Атрашкевіч, Аліны Безэнсон, Дзмітрыя Далгалёва, Марыны Марозавай. Песні на словы Таццяны Мушынскай выканалі салісты і харавыя калектывы Мінска. Сюрпрызам імпрэзы стала выступленне Патрысіі Курган, удзельніцы праекта «Голас».

Усе жадаючыя змаглі пагартаць і набыць кнігі аўтаркі, а напрыканцы сустрэчы — атрымаць аўтограф.

Ганна ПАЛЯКОВА

Не абмініце

Сустрэне Масленіца!

Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту ў вёсцы Строчыцы Мінскага раёна падчас святкавання традыцыйнай Масленіцы — 22 лютага — рыхтуе сваім наведвальнікам цікавую праграму. Тых, хто летась узяў шлюб, чакае «Ушанаванне маладых». Упершыню кожны зможа «наведаць» усе сем дзён масленічнага тыдня: «Сустрэчы», «Зайгрыш», «Разгул, або Ласун», «Конскае свята», «Цешчын вечар», «Залоўкіны пасядзелкі», «Даравальная нядзеля».

Адбудзецца гульнёва-забаўляльная вандроўка «Масленічны тыдзень», конкурс «Намалюем Масленку», традыцыйны канцэрт фальклорных калнктываў, майстар-клас па вырабе лялькі-абярэгу, гульні і забавы, «Батлейка» і нават палёт над музеем на верталёце.

Кульмінацыяй імпрэзы стане спальванне «Марэны», пудзіла зімы.

Міра ІЎКОВІЧ

Анімацыя па-польску

Паказы разнапланавых мультыплікацыйных фільмаў польскіх аніматараў прайшлі ў Цэнтры сучасных мастацтваў. Увазе прысутных былі прапанаваны анімацыйныя фільмы, прадстаўленыя раней у 17 краінах свету. Аўтары твораў — прызёры польскага фестывалю анімацыі «O!PLA». Фэст унікальны тым, што ў якасці журы выступаюць гледачы — жыхары гарадоў і мястэчак. Адбылася тут прэзентацыя работ таленавітых студэнтаў польскай Вышэйшай дзяржаўнай школы кінематографа, тэлебачання і тэатра імя Лявона Шылера.

Мультфільмы выклікалі вялікую цікавасць публікі — у зале не засталося вольных месцаў! Прапанаваныя фільмы выкананы ў розных тэхніках: маляваныя, лялечныя, у некаторых выкарыстана 3D-анімацыя. Аўтары іх разважаюць пра асабістыя праблемы чалавека, жыццё ў грамадстве ў цэлым.

Аліна КАВАЛЁВА

Дакрануцца да вечнага

Выстаўка скульптара Аляксея Лявонава «З мірам і любоўю» прадстаўлена ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры. Наведвальнікі могуць убачыць скульптуры найвялікшых мысліцеляў: Майсея, Лаа-Цзы, Канфуцыя, Сакрата, Платона, Піфагора… А яшчэ — адчуць харавство і моц жаночых вобразаў: Дзевы Марыі, Жанны Д'Арк, Соф'і Кавалеўскай, Мадонны.

Творца нарадзіўся на Украіне, у горадзе Сумы. Скончыў Кіеўскую акадэмію мастацтваў і архітэктуры. На рахунку скульптара — больш як 50 персанальных выставак у Расіі, Беларусі, Украіне. Яго работы знаходзяцца ў Маскве, Пекіне, Кёльне, Страсбургу, Астане, Чыкага, Варне ды іншых гарадах свету.

У творчасці Аляксея Лявонава спалучаюцца высокія паняцці: вера, прыгажосць, маральнасць, любоў… Працы напоўнены духоўнасцю, нават касмічнасцю. Аўтар прапануе гледачу дакрануцца да вечнага, дасканалага, адысці ад штодзённага і матэрыяльнага. Па словах скульптара, яго творчая канцэпцыя — аб'яднанне людзей паводле вечных каштоўнасцей, найвышэйшых памкненняў чалавечай душы.

Ганна ПАЛЯКОВА

Каб убачыць работы народнага мастака Беларусі Уладзіміра Стальмашонка, неабавязкова ісці ў музей — дастаткова спусціцца ў метро на станцыі «Маскоўская» і «Плошча Перамогі». Прайшло больш як паўтара гады, як не стала майстра. У памяць пра яго Нацыянальны мастацкі музей прадставіў выстаўку жывапісу і графікі «Летапіс часу».

Партрэт як візітная картка

Партрэт Рыгора Шырмы, музычнага дзеяча, харавога дырыжора. 1968 г.

Творчая спадчына Уладзіміра Іванавіча ўключае сцэнаграфію, станковы жывапіс, манументальнае мастацтва і графіку. Мастацкая школа — ленінградская, ад традыцый Веры Мухінай і Кірыла Кустодзіева. Манументальныя працы выкананы ў тэхніках сграфіта, фларэнтыйскай мазаікі і вітража. У графіцы — акварэльныя краявіды і малюнкі, дзе яскрава раскрываецца вострая назіральнасць мастака, лёгкасць і тэмпераментнасць выканання.

Чалавек шырокай душы, ён любіў людзей, таму з усіх жанраў аддаваў перавагу партрэту. У. Стэльмашонак — адзін з першых мастакоў-шасцідзясятнікаў, які галоўнымі вобразамі ўласных карцін браў як простых беларусаў, так і прызнаных герояў краіны.

— Раннія жывапісныя працы творцы выкананы ў традыцыйнай рэалістычнай манеры. З 1960-х гг. вобразы набываюць манументальна-дэкаратыўны характар. Актыўна выкарыстоўваецца белы колер і беларускі народны арнамент, у які часам уплятаецца тэкст. Апошнія дваццаць гадоў майстар прысвяціў вывучэнню архіўных матэрыялаў і стварэнню серый партрэтаў і кампазіцый на тэму гістарычнага мінулага Беларусі, — адзначыла мастацтвазнаўца Ірына Назімава.

«Балгарыя. У гарах Мелніка». 1967 г.

Акрамя палотнаў, сапраўдныя творы мастацтва — рамы, якімі Уладзімір Іванавіч апраўляў карціны і якія рабіў сам. У пошуках новых сродкаў выразнасці майстар спрабаваў спалучаць жывапіс з разьбой па дрэве, аплікацыяй, калажам — уключаў раму ў вобразнае рашэнне твора. Ніякіх пазалочаных багетаў — толькі прыродны матэрыял!

Падчас адкрыцця выстаўкі «Летапіс часу» адбылася прэзентацыя канверта з маркай РУП «Белпошта», прысвечанай майстру, а таксама прэзентацыя альбома «100 шэдэўраў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь» выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Таццяна ШЧЭРБА

Калі танчыць вецер...

Выстаўка жывапісу айчыннай мастачкі, сябра Беларускага саюза мастакоў Ілоны Касабука «Танец ветру» адкрылася ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. У экспазіцыі каля трох дзясяткаў палотнаў.

Пейзажы, нацюрморты, жанравыя замалёўкі створаны аўтарам за апошнія пяць гадоў. Эстэтыка японскай гравюры укіё-э (паказ асобных аспектаў паўсядзённасці) і мадэрну спалучаецца тут з традыцыямі еўрапейскай акадэмічнай школы жывапісу, пачуццёвае светаўспрыманне — з унутраным лірызмам, а дынаміка творчай думкі — з завершанасцю і дакладнасцю формы і зместу.

За немудрагелістымі на першы погляд сюжэтамі хаваюцца высокае майстэрства кампазіцыі, экспрэсія мазка і вытанчанасць ліній, імкненне да медытатыўнасці і сузіральнасці, здольнасць бачыць у малым глабальнае. Аўтарскі погляд адлюстроўвае філасофскую канцэпцыю японскага выяўленчага мастацтва, у прыватнасці жывапісу: прырода тут успрымаецца як чарадзейны, сакральны, гарманічны свет. У той жа час манера пісьма Ілоны Касабука вылучаецца манахромнасцю фактуры і дынамічнасцю.

«Сонечны дзень на пачатку кастрычніка». 2013 г.

«Дрэва манга». 2015 г.

На думку намесніка старшыні БСМ Леаніда Хобатава, творчасць І. Касабука — новая праява фігуратыўнага мастацтва. З адкрыццём выстаўкі спадарыню Ілону павіншавалі старшыня творчага аб'яднання «Верасень» Ніна Марчанка, мастацтвазнаўца Ларыса Фінкельштэйн, куратар выстаўкі Наталля Сяліцкая.

Назву «Танец ветру», сугучную з назвай рамана Харукі Муракамі «Слухай песню ветру», І. Касабука абрала для выстаўкі невыпадкова: танцу здаўна надавалася значэнне магічнага рытуала, а жыхары сярэднявечнай Японіі такім чынам улагоджвалі цмока Інлуна — уладара з'яў прыроды.

У палотнах гэтай экспазіцыі («Сонечны дзень», «Партрэт дома на фоне восені», «Апошнія хрызантэмы такія мілыя», «Сон японскай лялькі», «Белыя ракавінкі ўспамінаў» ды інш.) якраз і прасочваецца ствральны пачатак: аўтарка ўвасабляе танец ветру, здольны ўраўнаважыць сілы прыроды і ўсталяваць у свеце гармонію. Глядач цалкам пагружаецца ў дзівосную атмасферу твораў мастачкі, апынаючыся ці то ў цені квітнеючай сакуры, ці то ў фантастычным свеце Муракамі…

А вецер умее не толькі танчыць. Ён яшчэ і спявае.

Яна ЯВІЧ

Даведка «ЛіМа»

Ілона Касабука нарадзілася ў Мінску. Скончыла Рэспубліканскую школу-інтэрнат па музыцы і выяўленчым мастацтве (цяпер — гімназія-каледж мастацтваў імя І. Ахрэмчыка), затым — Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут (цяпер — Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў). Сябра Міжнароднага аб'яднання мастакоў (Парыж) і творчага аб'яднання «Верасень». Працуе ў галіне станковага і манументальнага жывапісу, стылістыкі інтэр'ера і дэкарыравання прасторы. Пастаянны ўдзельнік рэспубліканскіх і міжнародных выставак ды пленэраў у Беларусі, Германіі, Кітаі, Польшчы, Расіі, Францыі ды іншых краінах. Аўтар персанальных выставак і праектаў у нашай краіне і за мяжой. Творы знаходзяцца ў фондах Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь і Музея сучаснага выяўленчага мастацтва, мастацкіх музеяў г. Варна (Балгарыя) і г. Шарджы (ААЭ), у калекцыях «Deutsche Bank» і канцэрна «Liebherr» (Германія) ды прыватных зборах.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», РВУ «Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар Таццяна Мікалаеўна СІВЕЦ

Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73
адказны сакратар — 284-97-09
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 284-66-71
аддзел прозы і паэзіі — 284-44-04
аддзел мастацтва — 284-82-04
аддзел «Кніжны свет» — 284-66-71
бухгалтэрыя — 287-18-14

Тэл./факс — 284-66-73
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.lim.by

Набор і вёрстка камп'ютарнага цэнтра РВУ «Выдавецкі дом «Звязда».
Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда».
Друкарня Адкрытага акцыянернага таварыства «Чырвоная зорка»
ЛП № 02330/99 ад 14.04.2014
г. Мінск, 1-ы Загарадны зав., 3
Індэкс 220073

Кошт у розніцу — 3600 рублёў
Наклад — 2257.
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк 12.02.2015 у 11.00
Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 7 ад 22.07.2009 г.
Заказ — 1458 г.
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
ISSN 0024-4686